

2021

þÿ Á ¿⁰ » ® Ñ µ¹ Â • Ñ É Ä µ Á^{1 0} ® Â ‘ Ñ Æ ¬
þÿ^{0 ± 1} Á ¿ Ñ Æ Å^{3 1 0} ì

þÿ š ¿ Å Á Ä Ñ⁻ ¿ Å, µ Á Ñ µ Æ ì ½ · œ ± Á^{- ±}

þÿ Á ì³ Á ± ¼ ¼ ± " µ, ½ î ½ £ Ç - Ñ µ É ½, £ Ä Á ± Ä ·^{3 1 0} ® Â^{0 ± 1} ‘ Ñ Æ ¬ » µ^{1 ±} Â, £ Ç ¿ » ® • À¹ Ñ Ä
þÿ ± ½ µ À¹ Ñ Ä ® ¼¹ ¿ • µ ¬ À ¿ »¹ Â ¬ Æ ¿ Å

<http://hdl.handle.net/11728/11972>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ , ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ**

ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ ΜΑΡΙΑ ΚΟΥΡΤΣΙΔΟΥ

ΜΑΪΟΣ 2021

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις , τη
Στρατηγική και την Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις**

ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ ΜΑΡΙΑ ΚΟΥΡΤΣΙΔΟΥ

ΜΑΪΟΣ 2021

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Περσεφόνη Μαρία Κουρτσίδου , 2021

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος . All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Όνοματεπώνυμο Φοιτητή /Φοιτήτριας: Περσεφόνη Μαρία Κουρτσίδου

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής : Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας και Προσφυγικό

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής .

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος : Σωτήριος Ρούσσοσ , Αναπληρωτής καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος : Μερσίλεια Αναστασιάδου , Λέκτορας στη Διπλωματία και τις Διεθνείς Σχέσεις

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής Πανεπιστήμιο Μακεδονία: Κυριάκος Μικέλης , Επίκουρος καθηγητής στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Η ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Περσεφόνη Μαρία Κουρτσίδου , γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής , δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο << Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας και Προσφυγικό>> , αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές . Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες , κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων , αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

Κουρτσίδου Περσεφόνη Μαρία

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία εξετάζονται συγκεκριμένες προκλήσεις εσωτερικής ασφάλειας που έχει να αντιμετωπίσει ένα κράτος ,καθώς και ο τρόπος με τον οποίο το προσφυγικό ζήτημα αναδεικνύεται ότι μπορεί να αποτελέσει το ίδιο απειλή για την ασφάλεια του κράτους. Το προσφυγικό ζήτημα συνιστά ένα διαχρονικό γεγονός ,όπου οφείλεται σε διάφορους παράγοντες. Σκοπός της μελέτης είναι η εξέταση φαινομένων, όπως η ισλαμοφοβία , η ριζοσπαστικοποίηση , η τρομοκρατία, το εμπόριο ανθρώπων και η σύνδεση τους με το προσφυγικό. Ακόμη διερευνάται η κατάσταση της Ευρώπης και της Ελλάδας σε σχέση με το προσφυγικό με αναφορά σε αριθμητικά δεδομένα ,αποσαφηνίζονται κάποιοι βασικοί όροι , όπως πρόσφυγας και μετανάστης ,όπως επίσης αναδεικνύεται και το νομικό πλαίσιο που έχει θεσπιστεί για την προστασία των προσφύγων και για τα δικαιώματα που κατέχουν.

Abstract

This paper addresses specific internal security challenges that the state has to face, as well as the way in which the refugee issue is highlighted that constitute itself threat for the security of the state. The refugee issue is a timeless fact , which is due to various factors. The purpose of the study is to examine phenomena such as, islamophobia , radicalization ,terrorism , human trafficking and their connection to the refugee. Also the situation of Europe and Greece in relation to refugee is being investigated with reference to numerical data, some basic meanings are clarified ,such as a refugee and immigrant and is referred the legal framework that has been established for the protection of refugees and their rights.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων καθηγητή της εργασίας μου κ. Σωτήριο Ρούσσο για την υποστήριξη και την καθοδήγηση που μου παρείχε κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της μεταπτυχιακής μου διατριβής.

Την παρούσα εργασία την αφιερώνω στην οικογένεια μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	1
----------------	---

Κεφάλαιο Α

1.Εσωτερική Ασφάλεια

1.1 Γενικά	2-3
1.2 Παγκοσμιοποίηση και Ασφάλεια	3-4
1.3 Σύγχρονες προκλήσεις εσωτερικής ασφάλειας	4-5
1.3.1 Οργανωμένο Έγκλημα	5-6
1.3.2 Φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές	6
1.3.3 Τρομοκρατία	6-7
1.3.4 Παράτυπη μετανάστευση	7-8
1.3.5 Έκτακτα περιστατικά	8-9

Κεφάλαιο Β

2.Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Σχολή της Κοπεγχάγης	9-10
2.1.1 Τομείς Ασφαλειοποίησης	10-11
2.1.2 Συμπλέγματα περιφερειακής ασφάλειας	11-12
2.1.3 Η θεωρία της Ασφαλειοποίησης	12-14

Κεφάλαιο Γ

3. Το προσφυγικό φαινόμενο

3.1 Ελληνική και ευρωπαϊκή πρόκληση	14-17
3.2 Εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων :	
3.2.1 Μετανάστης	17-18

3.2.2 Αιτών άσυλο	18
3.2.3 Πρόσφυγας	18-19
i) Δικαιολογημένος φόβος δίωξης	19-20
ii) Τα αίτια της δίωξης	20-21
3.3 Συνέπειες της ιδιότητας του αναγνωρισμένου πρόσφυγα	
3.3.1 Αρχή της μη επαναπροώθησης	21-22
3.3.2 Δικαίωμα στο άσυλο.....	22
3.3.3 Δικαιώματα προσφύγων	22-23

Κεφάλαιο Δ

4. Νομικό πλαίσιο

4.1 Διεθνές δίκαιο και πρόσφυγες	23
i) Η Σύμβαση της Γενεύης 1951 για το καθεστώς του πρόσφυγα	23-24
ii) Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης 1967 για τους πρόσφυγες	24
iii) Η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες	24
iv) Διακήρυξη Νέας Υόρκης 2016	24-25
4.2 Κανονισμός Δουβλίνο III	25-26

Κεφάλαιο Ε

5. Το προσφυγικό ως δίλημμα ασφάλειας

5.1 Η ασφαλειοποίηση του προσφυγικού	26-27
5.2 Ισλαμοφοβία	27-29
5.3 Κίνδυνος ριζοσπαστικοποίησης	29-30
5.4 Τρομοκρατία και προσφυγικό.....	30-31
5.5 Θύματα εμπορίας ανθρώπων.....	31-33

Συμπεράσματα	33-34
Βιβλιογραφία	35-40
Παράρτημα Ι	41
Παράρτημα ΙΙ	42-46

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη εποχή η εσωτερική ασφάλεια οφείλει να εκλαμβάνεται ως μια μη στατική έννοια ,καθώς περιλαμβάνει συνεχώς νέες εξελισσόμενες απειλές και επιδρά σε σημαντικούς τομείς της πολιτικής. Ειδικά στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης η αυξανόμενη αλληλεξάρτηση του εθνικού με το διεθνές περιβάλλον ,εξαιτίας της διεθνικής φύσης πολλών προκλήσεων που προέκυψαν καθιστά το ρόλο της διεθνούς συνεργασίας καίριο για την καταπολέμηση αυτών. Έτσι στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά στις βασικές προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν τα κράτη σήμερα, όπως είναι : το οργανωμένο έγκλημα, οι φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές , η τρομοκρατία , η παράτυπη μετανάστευση και τα έκτακτα περιστατικά.

Έπειτα στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας ,σύμφωνα με τη θεωρία της Σχολής της Κοπεγχάγης η οποία διευρύνει το περιεχόμενο της ασφάλειας ,συμπεριλαμβάνοντας νέους τομείς εφαρμογής , δίνοντας συγχρόνως και διαφορετικό τρόπο ερμηνείας ,όσον αφορά τα ζητήματα ασφάλειας. Στη συνέχεια το τρίτο μέρος αφορά το προσφυγικό ζήτημα το οποίο αποτελεί μια παγκόσμια πρόκληση με πολλές διαστάσεις. Αν και πάντα επίκαιρο τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια σημαντική αύξηση των προσφύγων. Έτσι σε αυτό το κεφάλαιο θα δοθούν κάποια βασικά ποσοτικά χαρακτηριστικά για τον αριθμό των προσφύγων που εισήλθαν στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια , αλλά και γενικά ποια είναι η χώρα προέλευσης των ατόμων που εγκαταλείπουν τη πατρίδα τους. Επίσης θα γίνει μια διάκριση ανάμεσα σε πρόσφυγα , μετανάστη ,αιτών άσυλο και θα αναπτυχθούν τα αίτια δίωξης των προσφύγων. Κλείνοντας θα αναλυθούν κάποια θεμελιώδη δικαιώματα του αναγνωρισμένου πρόσφυγα ,όπως το δικαίωμα στο άσυλο και η αρχή της μη επαναπροώθησης.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα γίνει μια αναφορά στο νομικό πλαίσιο που προστατεύει τους πρόσφυγες ,όπως η Σύμβαση της Γενεύης του 1951, το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 , ο Κανονισμός Δουβλίνο III, η Διακήρυξη της Νέας Υόρκης του 2016,καθώς και ποιος είναι ο ρόλος της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες.

Εν κατακλείδι στο πέμπτο κεφάλαιο αρχικά θα διερευνηθεί η ασφαλειοποίηση του προσφυγικού ζητήματος ,η οποία συνδέεται με προβλήματα κοινωνικής συνοχής, πολιτιστικής και εθνικής ταυτότητας, οικονομικής ανεξαρτησίας και ξενοφοβικών αισθημάτων. Άλλο ζήτημα που θα μελετηθεί σε αυτό το κεφάλαιο αφορά το γεγονός πως μπορεί να επηρεάσει το προσφυγικό ζήτημα το δημογραφικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα σήμερα. Εν συνεχεία θα ερευνηθεί το φαινόμενο της Ισλαμοφοβίας που εμφανίζεται στην Ευρώπη, καθώς και ποιοι είναι οι λόγοι που επιτείνουν τον κίνδυνο ριζοσπαστικοποίησης των προσφύγων στη χώρα υποδοχής . Επιπρόσθετα θα αναζητηθεί αν υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στο προσφυγικό και τη τρομοκρατία , καθώς και το τι πιστεύουν στο κομμάτι αυτό οι Ευρωπαίοι πολίτες . Τέλος θα αναπτυχθεί μια πτυχή της ανθρώπινης ασφάλειας , αυτή της εμπορίας ανθρώπων ,όπως των προσφύγων, η οποία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εγκλήματα παγκοσμίως.

Κεφάλαιο Α

1.Εσωτερική Ασφάλεια

1.1 Γενικά

Στο πέρασμα των αιώνων η ασφάλεια εξακολουθεί να συνιστά μία βασική προτεραιότητα των κρατών και μια πιεστική συνιστώσα στη διεθνή πολιτική. Οι περισσότεροι συγγραφείς συγκλίνουν ότι η ασφάλεια αποτελεί μια <<αμφιλεγόμενη έννοια >> . Γενικότερα η ασφάλεια αναφέρεται στην ελευθερία από απειλές έναντι βασικών θεμελιωδών αξιών . Ο Buzan αναφέρει ότι : << ασφάλεια είναι η επιδίωξη της ελευθερίας από απειλές και η ικανότητα του κράτους και της κοινωνίας να διατηρούν την ανεξαρτησία τους απέναντι σε δυνάμεις που θεωρούν εχθρικές>>. ¹

Η παραδοσιακή θεωρία της ασφάλειας βασίζεται σε μια ρεαλιστική προσέγγιση στην οποία το κράτος είναι ο βασικός δρών και η κυριαρχία συνιστά το διακριτικό του χαρακτηριστικό. Για τους ρεαλιστές , η εθνική ασφάλεια ,η εθνική επιβίωση ,η διεθνής τάξη και σταθερότητα συνιστούν κύριο μέλημα. Στηρίζονται στην άποψη ότι η παγκόσμια πολιτική αναπτύσσεται σε ένα ασταθές περιβάλλον, όπου κυριαρχεί η διεθνής αναρχία ανάμεσα στα κράτη αποτελώντας πηγή μεγάλου αριθμού απειλών.² Έτσι η μεγιστοποίηση της ισχύος και η προστασία του εθνικού συμφέροντος αποτελούν προτεραιότητα.

Αποδεικνύεται έτσι ότι σε αντιδιαστολή με παλαιότερα που παραδοσιακά η εθνική ασφάλεια αναφερόταν στην προστασία της χώρας από στρατιωτικές απειλές, στη μεταψυχροπολεμική εποχή μια τέτοια οπτική αποδεικνύεται περιοριστική. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση : << Η έννοια της εσωτερικής ασφάλειας πρέπει να γίνει κατανοητή ως μια ευρεία και περιεκτική έννοια η οποία επικαλύπτει πολλαπλούς τομείς για την αντιμετώπιση των εν λόγω σοβαρών απειλών ,καθώς και άλλων που έχουν άμεσες επιπτώσεις στη ζωή , την ασφάλεια και την ευημερία των πολιτών ,όπως οι φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές , παραδείγματος χάριν :οι δασικές πυρκαγιές , οι σεισμοί, οι πλημμύρες , οι καταγίδες >>. ³

Έτσι ενώ η άμυνα της χώρας αφορά κυρίως εξωτερικούς εχθρούς και καλύπτει την προστασία εδαφικών και θαλασσίων συνόρων, παρατηρείται ότι σε μεγάλο βαθμό υπάρχει μια εξάρτηση της εσωτερικής ασφάλειας από την εξωτερική. Η εσωτερική ασφάλεια επομένως εξαρτάται όλο και περισσότερο από την εξωτερική και συγκεκριμένα

¹ Φακιάλας ,Ε.(1999), <<Ασφάλεια, Στρατηγική και Διαλεκτικός Ρεαλισμός : Οντολογικά και Επιστημολογικά Ζητήματα στη Συγκρότηση Μιας Διαφορετικής Προσέγγισης της Διεθνούς Πολιτικής>> , Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών ,100 ,σσ. 81.

² Jackson, R. and Sorensen, G. (2006) ,Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων: Η Σύγχρονη συζήτηση,(μτφρ.) Χ. Κωνσταντινίδης, (επιμ.) Π. Τσάκωνας , Αθήνα: Gutenberg.

³ Γενική Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου,(2010), <<Σχέδιο στρατηγικής εσωτερικής ασφάλειας για την Ευρωπαϊκή Ένωση :Προς ένα ευρωπαϊκό πρότυπο ασφάλειας >>,Γενική Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, σσ . 7-29.

όσον αφορά τη φύλαξη των συνόρων και την είσοδο αλλοδαπών ατόμων στη χώρα που θα μπορούσαν να δράσουν πλέον εσωτερικά. Ως εκ τούτου είναι πλέον επιβεβλημένη η ανάγκη διασύνδεσης της εξωτερικής από την εσωτερική ασφάλεια ,λόγω των αυξανόμενων εξωγενών επιδράσεων των συγκρούσεων και της αστάθειας σε διάφορες περιοχές του πλανήτη. Ας σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι η πρώτη επίσημη αναφορά για τη διασύνδεση της εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας έλαβε χώρα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε το 1999.

Γίνεται έτσι κατανοητό ότι η έννοια της εσωτερικής ασφάλειας, με τα χαρακτηριστικά της μη στατικότητας και της περιπλοκότητας , αναφέρεται στην εθνική ασφάλεια μιας χώρας και σχετίζεται ,τόσο με την πρόληψη ,όσο και με την αντιμετώπιση των σχετικών απειλών. Για την εσωτερική ασφάλεια σημαντική προϋπόθεση αποτελεί η κοινωνική συνοχή. Οποιοδήποτε γεγονός και απειλή πλήττει την κοινωνική συνοχή και τον κοινωνικό ιστό μπορεί να αποτελέσει ζήτημα ασφάλειας.

Έτσι είναι καίριας σημασίας η διαμόρφωση μιας στρατηγικής εσωτερικής ασφάλειας ,η οποία θα είναι σε θέση να προσαρμόζεται στις μεταβαλλόμενες προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει ένα κράτος σήμερα. Πλέον είναι επιβεβλημένη η διεύρυνση της έννοιας της ασφάλειας ,πέρα από την σημασία της εθνικής ασφάλειας.⁴Ειδικά η εσωτερική ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης οφείλει να μεριμνά για την προστασία των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, του κράτους δικαίου, της δημοκρατίας, έτσι ώστε όλοι να διακατέχονται από αίσθημα ασφάλειας στην καθημερινότητα τους . Με αυτό τον τρόπο οι συμμαχίες που δημιουργούνται στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης βοηθούν, στοχεύουν στην πρόληψη των δυνητικών απειλών και στην ενδυνάμωση της δυνατότητας παροχής έγκαιρης και αποτελεσματικής πληροφόρησης και πρόληψης.

1.2 Παγκοσμιοποίηση και Ασφάλεια

Η παγκοσμιοποίηση είναι ένας αρκετά περίπλοκος και αμφιλεγόμενος όρος που δεν είναι εύκολο να τον προσδιορίσεις. Αποτελεί ένα πολύπλοκο δίκτυο διασύνδεσης με βασικό γνώρισμα ότι τα σύνορα και η γεωγραφική απόσταση εκμηδενίζονται με αποτέλεσμα διάφορα γεγονότα, είτε εθνικά, είτε τοπικά , είτε παγκόσμια να βρίσκονται σε διαρκή αλληλεξάρτηση μεταξύ τους.⁵ Γι ' αυτό και οι Held και McGrew (1999) ορίζουν την παγκοσμιοποίηση ως <<τη διεύρυνση , ένταση, επιτάχυνση και αυξανόμενη σημασία της παγκόσμιας διασύνδεσης>>. ⁶ Η παγκοσμιοποίηση περιλαμβάνει μία αλλαγή στην διαδικασία της κοινωνικής οργάνωσης ,την εμφάνιση ενός κόσμου που αποτελεί κοινό κοινωνικό χώρο και τη σχετική απεδαφοποίηση των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών γεγονότων . Έτσι η τελειοποίηση της τεχνολογίας και των επικοινωνιών στη σύγχρονη εποχή οδήγησε στην κατάργηση των χωροχρονικών συνόρων συνδέοντας μακρινές κοινωνίες και βοήθησε στην δυνατότητα παγκόσμιας κάλυψης των γεγονότων

⁴ Baylis, J., Smith, S., και Owens, P.(2013),Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις , Θεσσαλονίκη : Επίκεντρο .

⁵ Heywood, A. (2013),Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή , (μτφρ.- επιμ.) Χ. Φραγκονικολόπουλος - Φ. Προέδρου, Αθήνα: Κριτική .

⁶ Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D. and Perraton, J. (1999),<<Global Transformations: politics, economics and culture>>,Stanford University Press,1-31, pp.14-15.

από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης , επηρεάζοντας ,έτσι άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά τις χώρες και τις ζωές των ανθρώπων. Ωστόσο σε μεγάλο βαθμό, η διαδικασία αυτή ,σήμερα αποδεικνύεται ιδιαίτερα άνιση, που αντί να δημιουργεί ένα κόσμο πιο συνεργάσιμο, παράγει παγκόσμιες διενέξεις, αστάθεια, εχθρότητα και συγκρούσεις. Σήμερα η παγκόσμια πολιτική χαρακτηρίζεται από πληθώρα πολιτικών προβληματισμών και εξελίξεων . Πλέον η παγκόσμια πολιτική δεν έρχεται αντιμέτωπη μόνο με γεωπολιτικούς προβληματισμούς που παραδοσιακά κυριαρχούσαν , αλλά αντιμετωπίζει ποικιλία προβλημάτων, όπως κοινωνικών, οικονομικών ,οικολογικών και πολιτισμικών .

Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης επιφυλάσσει νέες προκλήσεις που θέτουν την ασφάλεια σε αμφισβήτηση και διαμορφώνουν συνεχώς την ημερήσια διάταξη για την ασφάλεια. Η άνηση του οργανωμένου εγκλήματος ειδικά μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου , οι οικολογικές καταστροφές , η εμπορία ανθρώπων, η διεθνής τρομοκρατία είναι ορισμένες μόνο από τις πτυχές της διεθνικής πολιτικής που θα αναπτυχθούν παρακάτω , οι οποίες χάρη στην παγκοσμιοποίηση υπερέβησαν τα εδαφικά σύνορα και θέτουν ως επιτακτική ανάγκη την διεθνή συνεργασία για να μπορέσουν να καταπολεμηθούν, ⁷ να εγγυηθούν την ασφάλεια και τη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων .

1.3 Σύγχρονες προκλήσεις εσωτερικής ασφάλειας

Είναι γεγονός ότι η έννοια της ασφάλειας έχει ξεπεράσει τα γεωγραφικά όρια κάθε κράτους. Με το πέρασμα του χρόνου αυξάνεται σημαντικά το ποσοστό βίας που ασκείται από μη κρατικούς δρώντες. ⁸ Έτσι , η θεσμική αδυναμία του κράτους να περιχαρακώσει τα συμφέροντα των πολιτών του από διάφορες προκλήσεις είναι πιθανό να φέρει στην επιφάνεια την εμφάνιση μη κρατικών δρώντων ,οι οποίοι είναι ικανοί να αποσυνθέσουν την εθνική ασφάλεια ενός κράτους ,αναπτύσσοντας μια σύνδεση μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών προκλήσεων.⁹ Ως εκ τούτου είναι εμφανής πια η συνεισφορά της εξωτερικής δράσης για την καλύτερη και πιο άμεση αντιμετώπιση των προκλήσεων στο εσωτερικό, καθώς οι σύγχρονες προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει ένα κράτος απαιτούν μια προσέγγιση που θα συμφωνεί με τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και θα προσπαθεί να διατηρήσει την εθνική ασφάλεια. Γενικότερα οι σύγχρονες αυτές προκλήσεις εκμεταλλεύονται σε μεγάλο βαθμό τις δυνατότητες που συνεισφέρει η παγκοσμιοποίηση ,όπως για παράδειγμα η ευελιξία των διεθνών επικοινωνιών και μετακινήσεων σε συνδυασμό βέβαια και με την οικονομία της αγοράς.

Πράγματι στη σύγχρονη εποχή κυριαρχεί το στοιχείο της αβεβαιότητας ως προς τις προκλήσεις που τα κράτη και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν να αντιμετωπίσουν. Οι κίνδυνοι αυτοί αποδεικνύεται ότι έχουν σοβαρό αντίκτυπο στην εσωτερική ασφάλεια και στην οικονομική και κοινωνική σταθερότητα μιας χώρας. Οπότε χρήσιμη θα ήταν να γίνει μια αναφορά στην ανάδειξη της γνώσης της μεταβαλλόμενης φύσης των κινδύνων. Έτσι οι

⁷ Baylis,J., Smith, S. and Owens ,P.(2013),Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής :Μια εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις , Θεσσαλονίκη :Επίκεντρο .

⁸ Human Security Report Project , (2012) , Sexual Violence, Education and War: Beyond the Mainstream Narrative , Vancouver : Human Security Press ,pp. 204 .

⁹ United Nations Trust Fund for Human Security , (2009), Human Security in Theory and Practice, New York : United Nations , σ.28 .

απειλές για την εθνική ασφάλεια περιλαμβάνουν , είτε τις παραδοσιακές συγκρούσεις μεταξύ των κρατών και τον στρατηγικό αιφνιδιασμό που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο αντίπαλος ,είτε τις απειλές που στοχεύουν στη διατάραξη της δημόσιας τάξης και ασφάλειας . Ενδεικτικά οι μορφές απειλών που σχετίζονται με τη δημόσια τάξη και ασφάλεια είναι :η εγκληματικότητα, η τρομοκρατία , το προσφυγικό ζήτημα, το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα, το λαθρεμπόριο ναρκωτικών, η εμπορία ανθρώπων, το οικονομικό έγκλημα και η διαφθορά , το διασυνοριακό έγκλημα, η παράτυπη μετανάστευση , οι διάφορες όψεις της εσωτερικής παραβατικότητας , η ριζοσπαστικοποίηση , η άνοδος της εξτρεμιστικής βίας και η προπαγάνδα . Όλες αυτές οι μορφές απειλών έχουν άμεση διασύνδεση με ζητήματα ανθρώπινης ασφάλειας και προσπαθούν να εκμεταλλευτούν μη νόμιμα τα οφέλη των ανοιχτών κοινωνιών. Ωστόσο υπάρχουν και μη ελεγχόμενοι κίνδυνοι ασφάλειας ,όπως οι φυσικές καταστροφές , η κλιματική αλλαγή , οι πυρκαγιές , οι σεισμοί ή οι τεχνολογικές καταστροφές , καθώς επίσης και άλλα έκτακτα ζητήματα , όπως οι παραδείγματα χάρη οι κοινωνικές εντάσεις σε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού, οι πανδημίες , οι κυβερνοεπιθέσεις κ.α. Πιο αναλυτικά , παρακάτω θα γίνει μια αναφορά σε κάποιες από τις πιο βασικές προκλήσεις ασφάλειας που ταλανίζουν τα κράτη σήμερα.

1.3.1 Οργανωμένο έγκλημα

Το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί μια από τις σοβαρότερες προκλήσεις ασφάλειας παγκοσμίως που διαρκώς αυξάνεται. Ειδικά μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η επέκταση της οικονομίας της αγοράς είχε σαν αποτέλεσμα την θεαματική άνοδο του διεθνούς εμπορίου και των επενδύσεων. Έτσι η ευκολία των μετακινήσεων σε συνδυασμό και με το άνοιγμα των συνόρων συνέβαλλαν στην ανάπτυξη μιας παγκόσμιας αγοράς που μέσα της ανθίζουν παράνομες δραστηριότητες, διακινούνται παράνομα αγαθά και αυξάνεται το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα.¹⁰ Σύμφωνα με απόφαση της Interpol το 1998 , υιοθέτησε στα πλαίσια του πρώτου συμποσίου στη Λυών της Γαλλίας για το οργανωμένο έγκλημα τον ακόλουθο ορισμό: << Οργανωμένο έγκλημα είναι κάθε επιχείρηση ή ομάδα ατόμων που εμπλέκεται σε διαρκή παράνομη δραστηριότητα , η οποία έχει ως πρωταρχικό σκοπό την απόκτηση κερδών ανεξάρτητα από τα εθνικά σύνορα>>. Το γεγονός της διεθνοποίησης του φαινομένου αυτού, η αλλαγή των μεθόδων δράσης των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων και το γεγονός ότι οργανωμένες αυτές εγκληματικές ομάδες αναπτύσσονται σε περισσότερες από μία χώρες ταυτόχρονα ,καθιστούν ακόμη πιο δύσκολη την άμεση αντιμετώπιση τους.¹¹ Το εμπόριο ναρκωτικών, το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα και η διαφθορά , το ξέπλυμα χρημάτων , η απάτη ως προς τις τραπεζικές συναλλαγές και τα έγγραφα , το έγκλημα στον κυβερνοχώρο , η παράνομη διακίνηση προσώπων, το λαθρεμπόριο όπλων , η τρομοκρατία είναι μόνο λίγες από τις περιπτώσεις που εμφανίζεται το οργανωμένο έγκλημα σήμερα.

¹⁰ Ντόκος ,Θ.(2011), <<Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας: Η ανάγκη μεταρρύθμισης του μηχανισμού διαχείρισης εκτάκτων καταστάσεων>> , ΕΛΙΑΜΕΠ , no 16, σσ. 5-9.

¹¹ Λυδάκη , Ε.(2010), Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια , χαρακτηριστικά ,αντιμετώπιση , Ελληνική Αστυνομία Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, στο :

http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=2481&Itemid=400&lang=

Είναι γεγονός ότι το οργανωμένο έγκλημα συνιστά μια σημαντική απειλή για την εθνική κυριαρχία των κρατών και ως εκ τούτου χρήζει να αντιμετωπιστεί από το κάθε κράτος ξεχωριστά, αλλά και συλλογικά μέσα από συνεργασίες με άλλα κράτη. Χρειάζεται ωστόσο, σωστό και μακροχρόνιο σχεδιασμό, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο που θα αποσκοπεί στην εξιχνίαση και στην εξάρθρωση της δομής των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων. Ειδικά σε διεθνές επίπεδο για να επιτευχθεί ένας υψηλός βαθμός περιορισμού του οργανωμένου εγκλήματος η συνεργασία, ο αυστηρός έλεγχος και η αποτελεσματική λειτουργία των διεθνών αστυνομικών υπηρεσιών αποτελεί την αφετηρία για την αντιμετώπιση του σοβαρού αυτού φαινομένου.

1.3.2 Φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές

Η αύξηση του πληθυσμού παγκοσμίως, η αστικοποίηση και η διεθνής αλληλεξάρτηση των οικονομιών συνιστούν παράγοντες που τα κράτη γίνονται ευάλωτα απέναντι στους φυσικούς κινδύνους. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις φυσικών καταστροφών αποτελούν: οι σεισμοί, οι ηφαιστειακές εκρήξεις, οι κατολισθήσεις, οι πυρκαγιές, οι πλημμύρες, οι ξηρασίες, οι έντονες βροχοπτώσεις, οι ενεργειακές ελλείψεις και η κλιματική αλλαγή, τα οποία είναι μόνο κάποια παραδείγματα από τους φυσικούς κινδύνους που συνιστούν μείζον ζήτημα παγκοσμίως. Αντίστοιχα κάθε καταστροφή που προκύπτει ως συνέπεια τεχνολογικής ή άλλης ανθρώπινης δραστηριότητας συμπεριλαμβάνεται στις ανθρωπογενείς καταστροφές. Παραδείγματα ανθρωπογενών καταστροφών αποτελούν: οι εκρήξεις μεγάλης εμβέλειας (π.χ. σε πυρηνικά εργοστάσια), τα οδικά ατυχήματα, οι ζημιές των τεχνολογιών των πληροφοριών και επικοινωνιών κ.α.

Με δεδομένο την αύξηση των φαινομένων αυτών και την κλιματική αλλαγή αποδεικνύεται ότι τα κράτη θα εξακολουθήσουν να μην είναι απόλυτα προετοιμασμένα να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις φυσικές καταστροφές. Έτσι η έρευνα, η βελτίωση της συνεργασίας των αρμόδιων υπηρεσιών και η συνεισφορά των εθελοντικών δράσεων απέναντι στο περιβάλλον είναι μερικοί μόνο τρόποι για την καλύτερη προετοιμασία απέναντι στις φυσικές προκλήσεις οι οποίες είναι απρόβλεπτες και ταλανίζουν την ασφάλεια και ακεραιότητα των κρατών.¹²

1.3.3 Τρομοκρατία

Η τρομοκρατία έχει λάβει παγκόσμιες διαστάσεις και εμφανίζεται σε διάφορες μορφές. Οι ολέθριες συνέπειες που εμφανίζει, η δυνατότητα της στρατολόγησης μέσω της ριζοσπαστικοποίησης στη βία και της ανόδου της προπαγάνδας, ειδικά μέσω του διαδικτύου στη σύγχρονη εποχή, καθώς και οι πόροι της χρηματοδότησης της, αποδεικνύουν ότι η τρομοκρατία συνιστά μια διαρκώς αναπτυσσόμενη πρόκληση.¹³ Πιο συγκεκριμένα, η ισλαμική τρομοκρατία παρουσιάζεται ως η σημαντικότερη πρόκληση ασφάλειας των κατοίκων των δυτικών κοινωνιών εξαιτίας της επανάληψης των ολέθριων χτυπημάτων. Περιπτώσεις, δηλαδή που είναι πολύ δύσκολο να προβλεφθούν και να

¹² NDSS2020, Θερινό σχολείο : Φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές και τεχνικά έργα 2020, στο : <https://eeyem.eap.gr/ndss2020/> .

¹³Γενική Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, (2010), <<Σχέδιο στρατηγικής εσωτερικής ασφάλειας για την Ευρωπαϊκή Ένωση : Προς ένα ευρωπαϊκό πρότυπο ασφάλειας>>, Γενική Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, σσ. 13.

αποτραπούν από τις αρμόδιες αρχές κάθε κράτους. Ειδικότερα μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 ,όπου η τρομοκρατία ταυτίστηκε με τον πόλεμο,¹⁴ ακολούθησαν διάφορα χτυπήματα σε χώρες της Ευρώπης ,όπως για παράδειγμα η βομβιστική επίθεση στη Μαδρίτη το 2004 ή οι βομβιστικές επιθέσεις σε μέσα μαζικής μεταφοράς στο Λονδίνο το 2005.

Στη διεθνή βιβλιογραφία η τρομοκρατία ορίζεται:<< ως η ηθελημένη πρόκληση φόβου μέσω της απειλής ή χρήσης βίας κυρίως για πολιτικούς ή ιδεολογικούς λόγους που στοχεύει στο να επηρεάσει τη συμπεριφορά μιας ομάδας ή κυβερνήσεων>>. Πλέον παρατηρείται το φαινόμενο ο αντίπαλος να προσπαθεί να εκμεταλλευτεί αδυναμίες με τη βοήθεια μη προβλεπόμενων τεχνολογιών ή καινοτόμων μέσων και μεθόδων. ¹⁵ Αν και η Ελλάδα αποδεικνύεται ότι δεν είναι ο κύριος στόχος τρομοκρατικού χτυπήματος, ωστόσο δεν αποκλείεται το γεγονός να χρησιμοποιηθεί το έδαφος της εναντίον δυτικού στόχου που εδρεύει στο έδαφος της. Η Ελλάδα χρησιμοποιείται κυρίως σαν <<πέρασμα>> της διεθνούς τρομοκρατίας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το επεισόδιο του που έλαβε χώρα το 1982. ¹⁶<<Στις 22 Νοεμβρίου 1982, δύο Παλαιστίνιοι μέλη της <<Οργάνωσης Αμπού Νιντάλ >> , συνελήφθησαν ,ενώ προσπαθούσαν να εισάγουν 60 κιλά εκρηκτικής ύλης από την Τουρκία στην Ελλάδα . Όπως κατέθεσαν θα χρησιμοποιούσαν τα εκρηκτικά για μια επίθεση κατά της πρεσβείας του Ισραήλ στη Ρώμη>>.¹⁷

Έτσι για να αντιμετωπιστεί αυτό το φαινόμενο είναι απαραίτητο να υπάρξει μια καλά προετοιμασμένη και πολυμερή στρατηγική συνεργασίας διεθνώς ,είτε για να μπορέσει να προβλεφθεί μια πιθανή τρομοκρατική ενέργεια, είτε για να μπορέσουν να περιορίσουν τις συνέπειες από μια τέτοια ενέργεια στο ελάχιστο. Τέλος αναταραχή προκαλεί και το ζήτημα της εγχώριας τρομοκρατίας , το οποίο όλο και περισσότερο χρησιμοποιεί ως μέσο τη βία , σε μια εποχή που η κοινωνική ένταση μεγαλώνει , ενώ πιθανή είναι και η συσχέτιση της με το οργανωμένο έγκλημα.

1.3.4. Παράτυπη μετανάστευση

Οι ανισότητες που δημιουργήθηκαν εξαιτίας του ανοίγματος των συνόρων , οι πολιτικές και οικονομικές ανισορροπίες , καθώς και οι περιφερειακές και εμφύλιες συγκρούσεις αυξάνουν την παράτυπη μετανάστευση , φαινόμενο που συνδέεται άμεσα με τη παράνομη διακίνηση ανθρώπων. Σήμερα το μεγαλύτερο ποσοστό παράτυπων μεταναστών εντοπίζεται σε χώρες της νότιας Ευρώπης ,όπου εξαιτίας της έλλειψης κατάλληλων μεταναστευτικών πολιτικών το φαινόμενο αυτό αναδύεται σε σημαντική απειλή για την εθνική , αλλά και γενικότερα για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Χαρακτηριστικό είναι ότι από

¹⁴ Μπόση, Μ. (2014), Η Διεθνής Ασφάλεια στον Μεταψυχροπολεμικό Κόσμο, Αθήνα: Ποιότητα .

¹⁵ Kenneth ,F., McKenzie, JR.(2000), <<The Revenge of the Melians : Asymmetric Threats and the Next QDR , Institute for National Strategic Studies>> ,n. 62 , pp.55-65.

¹⁶ Μπόση, Μ.(1996), Ελλάδα και Τρομοκρατία: εθνικές και διεθνείς διαστάσεις , Αθήνα –Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα .

¹⁷ Confidential Report,(1982), <<Terrorist Actions against Israeli Targets Abroad>> , Israel Defence Forces Press, , σ. 6 .

το 1960 έως το 2000, η Δυτική Ευρώπη δέχθηκε στο έδαφος της σχεδόν 17 εκατομμύρια μετανάστες, τους μισούς από τους οποίους μόλις την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα.¹⁸

Η εξασφάλιση της κοινωνικής σταθερότητας, η περιφρούρηση της πολιτιστικής και εθνικής ταυτότητας και η δημόσια τάξη και ασφάλεια συνιστούν κάποιους από τους βασικούς τομείς που απειλούνται από τον αυξανόμενο αριθμό παράτυπων μεταναστών. Κάθε κράτος φροντίζει να διατηρεί τη κοινωνική συνοχή στο εσωτερικό του. Ωστόσο συχνά παρατηρείται το φαινόμενο πολλά κράτη να παρουσιάζουν ενδείξεις ξενοφοβίας ή και ρατσισμού, στοιχεία δηλαδή που δεν βοηθούν στην ομαλή ένταξη των μεταναστών. Ως εκ τούτου είναι πιθανό να παρουσιαστεί το φαινόμενο της δημιουργίας γκέτο στο εσωτερικό κάθε χώρας ως αποτέλεσμα της περιθωριοποίησης και της ριζοσπαστικοποίησης στη βία εξαιτίας της μη αφομοίωσης. Έτσι οι ιθαγενείς πολίτες μιας χώρας πέρα από το γεγονός ότι συχνά θεωρούν τους μετανάστες ως <<ανεπιθύμητους >> τους θεωρούν και ως απειλή, λόγω της διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης τους.¹⁹

1.3.5 Έκτατα περιστατικά

Στη σύγχρονη εποχή κυριαρχεί μια πληθώρα από απρόβλεπτες περιπτώσεις εμφάνισης εκτάκτων περιστατικών που μπορούν να βλάψουν την εσωτερική ασφάλεια ενός κράτους. Παραδείγματος χάριν συχνή είναι η εμφάνιση ακραίων ομάδων που πιθανόν είναι ικανές να δημιουργήσουν κοινωνικές εντάσεις μεγάλης κλίμακας ή ακόμη η νεανική βία ή ο χουλγκανισμός που πλήττει τη κοινωνία. Άλλη είναι η περίπτωση των κυβερνο - επιθέσεων που δρουν εναντίον των τραπεζικών συστημάτων, των υπηρεσιών ασφάλειας και εθνικής άμυνας και των ηλεκτρονικών υπολογιστών, καθιστώντας ευάλωτη μια χώρα. Έκτακτο περιστατικό επιπλέον μπορεί να θεωρηθεί και η άφιξη μαζικού αριθμού προσφύγων σε περίπτωση εμφύλιας διαμάχης και τα μέτρα που οφείλει να λάβει η χώρα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Τέλος μια περίπτωση σημαντικού εκτάκτου περιστατικού που ταλανίζει σήμερα όλη την ανθρωπότητα είναι η εμφάνιση μιας πανδημίας, όπως του κορονοϊού.²⁰

Όπως επισημαίνει ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτέρες (2020), αναφερόμενος στη πανδημία του κορονοϊού: <<η πανδημία αποτελεί απειλή όχι μόνο για τη δημόσια υγεία, αλλά και για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια διότι μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των κοινωνικών αναταραχών και της βίας, κάτι το οποίο θα καθυστερούσε αρκετά την καταπολέμηση της νόσου>>. Δεν είναι λίγα τα περιστατικά έντασης και σύγκρουσης ανάμεσα στους κατοίκους και στο κράτος εξαιτίας των μέτρων που λήφθηκαν για τον περιορισμό της εξάπλωσης του ιού. Όπως επίσης δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις των ψευδών ειδήσεων που ευνοούνται από την ψηφιακή εποχή και μπορούν να παρασύρουν την κοινή γνώμη. Κλείνοντας αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο φόβος

¹⁸ Kicinger, A.(2004), <<International Migration as a Non- Traditional Security Threat and the EU Responses to this Phenomenon>>, CEFMR Working paper, pp.3-10.

¹⁹ Καρύδης, Γ. (2001), Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα, Αθήνα: Παπαζήσης.

²⁰ Ντόκος, Θ.(2011), <<Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας :Η ανάγκη μεταρρύθμισης του μηχανισμού διαχείρισης εκτάκτων καταστάσεων >>, ΕΛΙΑΜΕΠ, no 16, σ. 10-14.

των ανθρώπων για επιβίωση μπορεί να τους οδηγήσει σε απίστευτες ενέργειες για να παραμείνουν ζωντανοί.²¹

Κεφάλαιο Β

2. Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Σχολή της Κοπεγχάγης

Η Σχολή της Κοπεγχάγης έγινε γνωστή μέσω του Copenhagen Peace Research Institute (COPRI), το οποίο ιδρύθηκε από το Κοινοβούλιο της Δανίας το 1985 και έχει ως έδρα την Κοπεγχάγη. Το ινστιτούτο είχε ως στόχο να ενισχύσει και να διευρύνει την έρευνα πάνω σε ζητήματα ασφάλειας και για πρώτη φορά παρατηρείται μια αλλαγή στην ατζέντα των θεμάτων ασφάλειας. Οι κύριοι θεωρητικοί εκπρόσωποι της Σχολής είναι ο Barry Buzan, Ole Waever και Jaap de Wilde. Το θεωρητικό περιεχόμενο της Σχολής της Κοπεγχάγης συνδέεται με τρεις βασικές θεωρητικές έννοιες της ασφάλειας :τους <<Τομείς >>(Sectors), το <<Σύμπλεγμα της Περιφερειακής Ασφάλειας >>(Regional Security Complex) και την <<Ασφαλειοποίηση>> (Securitization).

Με τη Σχολή της Κοπεγχάγης το περιεχόμενο της ασφάλειας συμπεριλαμβάνει νέους τομείς εφαρμογής, αλλά και διαφορετικό τρόπο ερμηνείας ως προς τα ζητήματα ασφάλειας. Σε αντιδιαστολή με άλλες παραδοσιακές θεωρίες ασφάλειας που προσανατολιζόταν αποκλειστικά και μόνο στις στρατιωτικές απειλές και το κράτος, η Σχολή της Κοπεγχάγης δίνει νέο νόημα στο περιεχόμενο της ασφάλειας, χωρίς να την ταυτίζει απόλυτα με το στρατιωτικό τομέα. Υπογραμμίζει ότι ο στρατιωτικός τομέας είναι από τη φύση του ελλιπής, διότι δεν περιλαμβάνει το συνολικό εύρος του θεωρητικού περιεχομένου της ασφάλειας, όπως αυτό παρουσιάζεται σήμερα. Με άλλα λόγια η ασφάλεια μέσα από τις παραδοσιακές θεωρίες εξετάζεται μονόπλευρα και μονοδιάστατα, ενώ η ίδια η ασφάλεια από τη φύση της είναι μια έννοια πολύπλευρη με πολλές διαστάσεις στη σύγχρονη εποχή. Επιπλέον η Σχολή αυτή εξετάζει την ασφάλεια κυρίως ως αποτέλεσμα μιας καθορισμένης κοινωνικοπολιτικής διεργασίας, αφού τα πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα είναι αυτά που καθορίζουν πλέον το επίπεδο ασφάλειας του κράτους και προσδιορίζουν την ύπαρξη ή όχι των προκλήσεων. Επίσης η έννοια της ασφάλειας είναι αδιάσπαστη με αποτέλεσμα να μην αποτελεί το σύνολο των επιμέρους ασφαλειών που προκύπτουν από τους πέντε τομείς. Οι πέντε τομείς δημιουργήθηκαν μόνο για να βοηθήσουν στην κατανόηση και ανάλυση της έννοιας της ασφάλειας. Ωστόσο αυτό δεν αποκλείει το γεγονός μια πράξη ασφαλειοποίησης να εμπλέκεται σε περισσότερους από έναν τομείς.

Ωστόσο η Σχολή της Κοπεγχάγης όσον αφορά το στενό ορισμό της έχει επικριθεί σε τρία σημεία που αφορούν : τη μορφή της πράξης, τη φύση της πράξης και το συγκείμενο της πράξης. Το πρώτο στοιχείο αναφέρεται στη δυνατότητα εξέτασης πέραν των κυρίαρχων και νομιμοποιημένων παρεμβάσεων λόγου ενός δρώντος σε άλλες μορφές αναπαράστασης, όπως οι εικόνες και οι υλικές πρακτικές. Το δεύτερο αφορά το περιθώριο για την

²¹ Alvanou, M., COVID -19 and the virus of violence, στο : <https://www.itstime.it/w/covid-19-and-the-virus-of-violence-by-maria-chr-alvanou/> (δημοσιεύτηκε στις 26/03/2020).

κατανόηση της ασφάλειας ως κανονιστικού σκοπού και έκφρασης κεντρικών αξιών, ενώ το τρίτο αναδεικνύει ένα δυνητικό εύρος σταδιακών διεργασιών και αναπαραστάσεων.²²

2.1.1 Τομείς Ασφαλειοποίησης

Οι πέντε τομείς που συμπεριλαμβάνονται στη διευρυμένη έννοια της ασφάλειας σύμφωνα με τους Barry Buzan , Ole Waever και Jaap de Wilde είναι : ο στρατιωτικός , ο περιβαλλοντικός, ο οικονομικός, ο πολιτικός και ο κοινωνικός τομέας. Πιο αναλυτικά:

<<Η περιβαλλοντική ασφάλεια ενδιαφέρεται για τη διατήρηση της βιόσφαιρας σε πλανητικό επίπεδο , αλλά και σε εστιασμένα σημεία περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος , επειδή από τη διατήρηση της βιόσφαιρας εξαρτάται η ύπαρξη κάθε ανθρώπινου οργανισμού ,καθώς και η βιωσιμότητα του σύγχρονου πολιτιστικού επιπέδου. Η στρατιωτική ασφάλεια εστιάζει στην αμυντική και επιθετική ικανότητα του κράτους, και επιπλέον μελετά τις προθέσεις και τη στρατιωτική ικανότητα των αντιπάλων. Από την άλλη, η πολιτική ασφάλεια είναι αυτή που μελετά και εστιάζει, τόσο στον τρόπο άντλησης της νομιμότητας που εξασφαλίζει την ύπαρξη του κυρίαρχου κράτους ,όσο και στην πολιτική του σταθερότητα , στο σύστημα διακυβέρνησης του κράτους , στους θεσμούς του ,καθώς και στην πολιτική ιδεολογία που φέρει. Η κοινωνική ασφάλεια είναι αυτή που ερευνά το κατά πόσο είναι ευνοϊκές οι συνθήκες για τη διατήρηση και την εξέλιξη της κουλτούρας , των εθίμων, της γλώσσας , της εθνοτικής ταυτότητας και τέλος , των θρησκευτικών πεποιθήσεων. Η οικονομική ασφάλεια ενδιαφέρεται για την πρόσβαση σε πόρους, καθώς και για τη δυναμικότητα των αγορών και της οικονομίας που εξασφαλίζουν ένα αποδεκτό επίπεδο κράτους πρόνοιας και ισχύ στο κράτος >>²³.

Πριν το τέλος του Ψυχρού πολέμου η ανάλυση της διεθνούς ασφάλειας επικεντρώνονταν στην παραδοσιακή αντίληψη της ασφάλειας που περιλάμβανε μόνο τον στρατιωτικό και πολιτικό τομέα. Ωστόσο δεν ήταν λίγες οι φορές που εμφανίζονταν στην επιφάνεια έκτακτα ζητήματα τα οποία όμως δεν είχαν άμεση συσχέτιση με το στρατιωτικό και πολιτικό τομέα της ασφάλειας , όπως παραδείγματος χάριν περιβαλλοντικά ή οικονομικά ζητήματα. Τα ζητήματα αυτά ξεκίνησαν να αντιμετωπίζονται ως ζητήματα ασφάλειας , μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου ,αφότου η παραδοσιακή θεωρία της ασφάλειας αποδείχθηκε ακατάλληλη εξαιτίας του περιορισμένου εύρους της.

Παρόλα αυτά , ακόμη και μετά το τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου όσον αφορά το θεωρητικό περιεχόμενο της έννοιας της ασφάλειας δημιουργήθηκε μια διαφωνία μεταξύ των θεωρητικών ανάμεσα στην παραδοσιακή θεωρία και τη διευρυμένη αντίληψη της ασφάλειας. Η άποψη προς διεύρυνση της έννοιας της ασφάλειας είχε σκοπό να συμπεριλάβει τις εξελίξεις που επέφερε η παγκοσμιοποίηση, τη ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη και την εμφάνιση των νέων ασύμμετρων απειλών του 21^{ου} αιώνα . Οι οπαδοί της παραδοσιακής θεωρίας συνέχιζαν να εξετάζουν την ασφάλεια μέσα από τον στρατιωτικό τομέα , ενώ άλλοι θεωρητικοί τάχθηκαν υπέρ του διευρυμένου περιεχομένου της ασφάλειας ,λόγω της εμφάνισης νέων προκλήσεων που προέρχονται από τους

²² Μικέλης , Κ.(2019) ,<< Διεθνείς Σχέσεις και η Ασφάλεια ως Γλωσσική Πράξη: Οντολογικά Διακυβεύματα και Προκλήσεις>>, Φιλοσοφείν :επιστήμη ,εύνοια, παρρησία, (19) , σ. 210.

²³ Buzan,B. , Waever,O. and de Wilde, J. (1998), Security –A new Framework for Analysis , Boulder & London : Lynne Rienner .

καινούργιους διευρυμένους τομείς. Για παράδειγμα ο οικονομικός τομέας συνδέεται άμεσα με το στρατιωτικό διότι αποτελεί πηγή χρηματοδότησης του. Ωστόσο η διεύρυνση εξακολουθεί να αντιμετωπίζεται με αμφιβολία. Βασικό σημείο κριτικής των θεωρητικών της παραδοσιακής θεωρίας είναι ότι η ίδια η πολυπλοκότητα της διευρυμένης έννοιας της ασφάλειας αποτελεί το μειονέκτημα της.²⁴

2.1.2 Σύμπλεγμα περιφερειακής ασφάλειας

Η περιφέρεια αφορά μια γεωγραφική ομαδοποίηση κρατών που αποτελεί ένα συχνό φαινόμενο στο διεθνές περιβάλλον. Η ανάγκη για δημιουργία περιφερειών συνάγεται από την απειλή ή χρήση βίας και από την αναρχία που κυριαρχεί στο διεθνές σύστημα. Σύμφωνα με τον Barry Buzan και Ole Waever : <<Περιφερειακό σύμπλεγμα ασφάλειας είναι ένα σύνολο μονάδων των οποίων η βασική διαδικασία ασφαλειοποίησης , από-ασφαλειοποίησης ή και των δύο μαζί , είναι τόσο περιπεπλεγμένη ώστε τα προβλήματα ασφάλειας τους να μην δύνανται να αναλυθούν ή να επιλυθούν ξεχωριστά το ένα από το άλλο>>²⁵. Συμφωνώντας με τον προηγούμενο ορισμό οι Lake και Morgan τονίζουν την σπουδαιότητα των εξωτερικών στοιχείων ασφάλειας που συνδέουν τα μέρη μιας περιφέρειας μεταξύ τους, σε τέτοιο βαθμό <<έτσι τα μέλη είναι τόσο αλληλοσυνδεμένα σε όρους ασφάλειας , ώστε οι πράξεις και οι σημαντικές σχετιζόμενες με την ασφάλεια εξελίξεις σε οποιοδήποτε μέλος , έχουν σοβαρό αντίκτυπο στα άλλα μέλη>>²⁶.

Κάθε μέλος εισχωρεί σε περιφερειακά συμπλέγματα ασφάλειας βάση των ιστορικών σχέσεων φιλίας ή και εχθρότητας με τα άλλα μέλη και με την παροχή μέρους της ισχύος του.²⁷ Το βασικό γνώρισμα της περιφέρειας είναι η υψηλή αλληλεξάρτηση του ενός μέλους με το άλλο, η κοινή ατζέντα ζητημάτων ασφάλειας και η επίλυση τους βάση κοινών μεθόδων μεταξύ των μελών. Αν και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου υποβιβάστηκε η θεωρία αυτή , μετά το τέλος του δημιουργήθηκαν πολλές περιφέρειες εξαιτίας της έλλειψης μιας παγκόσμιας υπερδύναμης.

Υπάρχουν τρεις κατηγορίες συμπλεγμάτων ασφάλειας : ο σχηματισμός συγκρούσεων(Conflict formation) , τα καθεστώτα ασφάλειας (Security regime) και οι κοινότητες ασφάλειας (Security Community). Ο Barry Buzan παρέχει κάποιους σύντομους ορισμούς για τις τρίτες αυτές κατηγορίες. Σύμφωνα με αυτόν:

- ο σχηματισμός συγκρούσεων: αφορά ένα μοτίβο αλληλεξάρτησης ασφάλειας που δημιουργήθηκε από τον φόβο του πολέμου και την πίστη ότι είναι πιθανή η χρήση βίας για την ρύθμιση των πολιτικών σχέσεων των μελών του σχηματισμού.

²⁴ Παυλίδου ,Ε. (2014), Από την από-ασφαλειοποίηση του μειονοτικού εθνικισμού στην από-πολιτικοποίηση του εθνοτικού στοιχείου της ταυτότητας . Η περίπτωση της αλβανικής μειονότητας στη FYROM ,Μεταπτυχιακή διατριβή ,Πανεπιστήμιο Μακεδονίας , σ. 7-11.

²⁵ Buzan, B. and Waever, O. (2003), Regions and Powers –The structure of International Security , Cambridge: University Press.

²⁶ Lake, D. A. and Patrick, M. (1997), Regional Orders: Building Security in the New World ,USA: Penn State University Press .

²⁷ Buzan, B., Waever, O. and de Wilde, J. (1998) ,Security –A New Framework for Analysis , Boulder & London : Lynne Rienner.

- το καθεστώς ασφάλειας : συνιστά ένα μοτίβο αλληλεξάρτησης ασφάλειας που δημιουργείται από τον φόβο του πολέμου και την πίστη ότι είναι πιθανή η χρήση βίας για την ρύθμιση των πολιτικών σχέσεων των μελών του καθεστώτος , αλλά όπου οι φόβοι και οι προσδοκίες αυτοί περιορίζονται από συμφωνημένους κανόνες και από την πίστη ότι αυτοί οι θεσμοθετημένοι κανόνες θα τηρούνται.
- η κοινότητα ασφάλειας : αποτελεί ένα μοτίβο αλληλεξάρτησης ασφάλειας στο οποίο τα μέλη δεν περιμένουν , αλλά ούτε και προετοιμάζονται για την χρήση βίας για την ρύθμιση των πολιτικών σχέσεων μεταξύ τους .²⁸

2.1.3 Η θεωρία της Ασφαλειοποίησης

Η θεωρία της Ασφαλειοποίησης συνιστά μια εναλλακτική προσέγγιση της ασφάλειας , η οποία πρωτοεμφανίστηκε με την Σχολή της Κοπεγχάγης μεταψυχροπολεμικά. Όπως υποστηρίζεται αποτελεί μια ανάμειξη του κονστρουκτιβισμού και του πολιτικού ρεαλισμού , αφού δανείζεται αρκετά στοιχεία από τις δύο αυτές θεωρίες. Πιο συγκεκριμένα, η ασφαλειοποίηση αποτελεί μια διαδικασία σύμφωνα με την οποία οι κρατικοί δρώντες αναγάγουν κάποια θέματα σε ζητήματα ασφάλειας. Πέρα από τα παραδοσιακά ζητήματα ασφάλειας , πλέον με τη θεωρία της ασφαλειοποίησης προστίθεται οποιοδήποτε ζήτημα μπορεί να αποτελέσει πρόκληση για την ύπαρξη και επιβίωση του ίδιου του κράτους. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ασφαλειοποίηση συνιστά μια ακραία περίπτωση πολιτικοποίησης , η οποία νομιμοποιεί την παράβαση κανόνων και νόμων και επιτρέπει τη λήψη εκτάκτων μέτρων για λογαριασμό της ασφάλειας. Έτσι η αντιμετώπιση των ζητημάτων που έχουν ασφαλειοποιηθεί , γίνεται με μηχανισμούς και μέτρα τα οποία ξεπερνούν κατά πολύ τις συνηθισμένες πολιτικές διαδικασίες αντιμετώπισης κρίσεων.²⁹ Συχνά όμως αποδεικνύεται ότι τα ζητήματα που καταφέρνουν να ασφαλειοποιηθούν , δεν είναι πάντα αυτά που καθορίζουν την επιβίωση ενός κράτους , αλλά πιθανόν αποτελούν ζητήματα που κάποιος κατάφερε να τα ανυψώσει σε ζητήματα υψίστης σπουδαιότητας. Γι' αυτό το λόγο η ασφαλειοποίηση είναι μια κοινωνική κατασκευή, αφού σε μεγάλο βαθμό στηρίζεται στην διυποκειμενικότητα κάποιου δρώντα για το περιεχόμενο της έννοιας της ασφάλειας. Αυτό με το οποίο ,δηλαδή ασχολείται η θεωρία της ασφαλειοποίησης είναι ο τρόπος με τον οποίο ένα συγκεκριμένο ζήτημα ανάγεται από έναν δρώντα σε ζήτημα ασφάλειας , με στόχο τη νομιμοποίηση να χρησιμοποιηθούν μέτρα που ξεπερνάν τα συνηθισμένα.

Επιπρόσθετα σημαντικό στοιχείο αποτελεί ότι μια πράξη ασφαλειοποίησης θεωρείται ότι έχει πετύχει μόνο εάν αυτή γίνει δεκτή από το κοινό στο οποίο απευθύνεται , ανεξαρτήτως του γεγονότος αν το συγκεκριμένο ζήτημα αποτελεί πράγματι έναν αληθινό κίνδυνο. Όπως αναφέρει ο Thierry Balzacq: << η ασφαλειοποίηση συνιστά μια κανονιστική πρακτική , η επιτυχίας της οποίας δεν στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο στην ύπαρξη μιας πραγματικής πρόκλησης ,αλλά εξαρτάται και από άλλα στοιχεία ,όπως από την δυνατότητα του να

²⁸ Buzan , B. (1991 b), People, States and Fear : An Agenda for International Security Studies in the Post – Cold War Era , 2nd ed. , Hemel Hempstead : Harvester Wheatsheaf.

²⁹ Middleton ,A. (2016), <<Populist radical right parties and the securitization of migration in France>>, Independent Study Project (ISP) Collection , p.10-14 .

δίνεται με επιτυχία σε μια εξέλιξη μια τέτοια σημασία >>³⁰. Πολλοί υποστηρικτές της θεωρίας της ασφαλειοποίησης επισημαίνουν ότι ένα ζήτημα που έχει καταφέρει να ασφαλειοποιηθεί έχει μεγάλη πιθανότητα να λάβει μεγαλύτερη προσοχή και να δαπανηθούν περισσότεροι πόροι σε σχέση με ζητήματα που δεν έχουν ασφαλειοποιηθεί , ακόμη και αν τα δεύτερα στην ουσία συνιστούν μεγαλύτερη απειλή.

Κάθε πράξη ασφαλειοποίησης περιέχει τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά. Πρώτον περιλαμβάνει την επισήμανση της υπαρξιακής απειλής. Δεύτερον έναν ασφαλειοποιών δρώντα , δηλαδή μια οντότητα που αναγάγει ένα θέμα σε ζήτημα ασφάλειας. Τρίτον ένα αντικείμενο ή μια ιδέα που κινδυνεύει και οφείλει να προστατευθεί και τέταρτον ένα κοινό που πρέπει να δεχτεί και να πειστεί ότι ένα ζήτημα αποτελεί εν τέλει ζήτημα ασφάλειας που χρήζει άμεσης προτεραιότητας .

Αν ένα θέμα καταφέρει να ασφαλειοποιηθεί δεν σημαίνει ότι αποτελεί κατ ' ανάγκη ζήτημα καθοριστικό της επιβίωσης του κράτους , αλλά μπορεί να είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι ο ασφαλειοποιών δρώντας πέτυχε να το αναγάγει σε απειλή. Ο τρόπος με τον οποίο κάποιος ασφαλειοποιών δρώντας καταφέρει να αναγάγει ένα ζήτημα σε θέμα ασφάλειας είναι με τη βοήθεια της παρουσίασης και της ανάδειξης του μέσω της λεκτικής δράσης (speech acts). Η ίδια η ασφαλειοποίηση ενός θέματος λαμβάνει χώρα μέσω της λεκτικής δράσης. Η ικανότητα του δρώντα ,δηλαδή να ασφαλειοποιήσει με επιτυχία ένα συγκεκριμένο ζήτημα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κύρος και την κοινωνική αποδοχή που μπορεί να έχει ο ασφαλειοποιών δρώντας και γενικότερα από το τι θεωρείται ότι μπορεί να αποτελέσει πρόκληση ασφάλειας. Έτσι μέσω της λεκτικής δράσης δημιουργούνται οι υπαρξιακές απειλές , οι οποίες νομιμοποιούν τη λήψη ειδικών μέτρων και την παραβίαση νόμων προκειμένου να αποφευχθούν οι απειλές.

Ως εκ τούτου η έκτακτη κατάσταση που κυριαρχεί λόγω της υπαρξιακής απειλής δημιουργείται μέσω της ικανότητας του δρώντα. Αλλά και το κοινό από τη μεριά του με τη συνεισφορά της λεκτικής δράσης αναλύει ένα θέμα σε ζήτημα ασφάλειας επειδή <<πιστεύει>> στην οντότητα της υπαρξιακής απειλής. Βέβαια σημαντικό ρόλο για τη διαδικασία της ασφαλειοποίησης, όσον αφορά τη λεκτική δράση διαδραματίζουν και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.³¹ Η υπαρξιακή απειλή αποδεικνύεται ότι μπορεί να αναπτυχθεί ευκολότερα μέσα από τη μετάδοση των μέσων επικοινωνίας. Γίνεται κατανοητό έτσι ότι η δύναμη της εικόνας στα μέσα μαζικής επικοινωνίας παίζει σημαντικό ρόλο στην καλλιέργεια αντιλήψεων και απόψεων για τον ορισμό του περιεχομένου της ασφάλειας με τη βοήθεια του ασφαλειοποιητικού δρώντα σήμερα.

Ωστόσο η ασφαλειοποίηση σαν 'σχολή' σκέψης των Διεθνών Σχέσεων έχει επικριθεί έντονα ως μια θεωρία χωρίς πρακτική χρησιμότητα. Με άλλα λόγια αποτελεί ,όπως

³⁰ Balzacq , T. (2005), <<The Three Faces of Securitization: Political Agency ,Audience and Context>> ,European Journal of International Relations 11(2), pp. 160-210.

³¹ Williams ,M.C. (2003), <,Words ,Images, Enemies : Securitization and International Politics>>, International Studies Quarterly,47 ,pp. 525.

υποστηρίζεται μια ενδιαφέρουσα παρατήρηση, παρά μια θεωρία που χρησιμοποιείται στην πράξη από τους πολιτικούς δρώντες.³²

Κεφάλαιο Γ

3. Το προσφυγικό φαινόμενο

3.1 Ελληνική και ευρωπαϊκή πρόκληση

Το προσφυγικό ζήτημα αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο με πολλές διαστάσεις. Αν και πάντα επίκαιρο τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια σημαντική αύξηση του αριθμού των προσφύγων. Ο πόλεμος, οι διώξεις και η φτώχεια οδήγησαν περισσότερους από ένα εκατομμύριο ανθρώπους να βρουν καταφύγιο στην Ευρώπη, θέτοντας ακόμη και τη ζωή τους σε κίνδυνο για μια καλύτερη ζωή. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτέλεσε πόλο έλξης λόγω της προσβασιμότητας της, είτε μέσω της ξηράς από τα Βαλκάνια, είτε μέσω θαλάσσης από το Αιγαίο και τη Μεσόγειο. Η πίεση των προσφυγικών ροών προς την Ευρώπη ήδη από το 2013 αποτέλεσε μια πρόκληση για την ίδια επειδή ήρθε αντιμέτωπη με μια σειρά προβλημάτων όσον αφορά τη διαχείριση των συνόρων, τη διαδικασία παροχής ασύλου, αλλά και την μεταναστευτική της πολιτική. Έτσι ο ολοένα και αυξανόμενος αριθμός προσφύγων, αλλά και η συγκέντρωσή τους σε ορισμένα μόνο κράτη της Ευρώπης πρώτης εισόδου δημιούργησε αρκετά ζητήματα ως προς τη διαχείριση του ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, όσον αφορά το τομέα των υποδομών και τη χωρητικότητα του υπογραμμίζοντας την έλλειψη συνοχής ανάμεσα στα κράτη μέλη, καθώς και τα κενά μιας ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής και διαχείρισης.³³ Έτσι έπειτα από την επικράτηση εσωτερικών αντιδράσεων στην Ένωση αναζητηθήκαν νέα θεσμικά και επιχειρησιακά αντίβαρα για τη διευθέτηση της κατάστασης.

Ενδιαφέρον θα ήταν να επισημανθεί ότι πέρα από την Ευρώπη σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία υπογραμμίζεται ότι 3,8 εκατομμύρια πρόσφυγες που έχουν εγκαταλείψει τη Συρία κατευθύνθηκαν προς πέντε χώρες: την Τουρκία, την Ιορδανία, το Λίβανο, το Ιράκ και την Αίγυπτο. Πέρα από αυτά αναφέρεται ότι τα κράτη του Περσικού Κόλπου, το Κατάρ, το Κουβέιτ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Σαουδική Αραβία και το Μπαχρέιν, δεν παρέχουν δομές μετεγκατάστασης για πρόσφυγες. Έτσι το γεγονός ότι τα κράτη του Κόλπου δεν έχουν κυρώσει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες του 1951, αλλά ούτε και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 σημαίνει ότι στις χώρες αυτές δεν τελούνται επίσημες διαδικασίες για την προστασία των προσφύγων. Υπάρχει όμως και ο αντίλογος που υποστηρίζει την επίσημη θέση των χωρών του Κόλπου (Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Σαουδική Αραβία και Κουβέιτ), όπου εκφράζεται η άποψη ότι παρέχουν πλήρη υποστήριξη στους πρόσφυγες που φιλοξενούν, και κυρίως οικονομική.

³² Hayes, J., 'Securitization Forum: Do we need a theory of securitization?', στο: <https://www.duckofminerva.com/2015/09/securitization-forum-the-theory-gap-and-securitization-as-a-form-of-identity-politics.html> (δημοσιεύτηκε στις 25/09/2015).

³³ Neville, D., SY.S. and Rigon, A. (2016), 'On the Frontline: The Hotspot Approach to Managing Migration', στο: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556942/IPOL_STU\(2016\)556942_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556942/IPOL_STU(2016)556942_EN.pdf)

Στην ερώτηση που ακούγεται συχνά στον δημόσιο διάλογο , γιατί οι πρόσφυγες προτιμούν την Ευρώπη αντί για τις χώρες του Κόλπου η απάντηση είναι : ότι εξαιτίας του νομικού πλαισίου εισδοχής και παραμονής στις ευρωπαϊκές χώρες , το οποίο ήταν μέχρι πρόσφατα αρκετά ευνοϊκό, διασφαλίζεται η ισότιμη πρόσβαση με εκείνη των κατοίκων της Ευρώπης σε δομές κοινωνικής πρόνοιας, στέγασης και εργασίας. Βέβαια ας επισημανθεί ότι στο πλαίσιο παροχής ασύλου διαφέρουν πολλές ενέργειες από την μία ευρωπαϊκή χώρα στην άλλη. Αυτή είναι άλλωστε και η αιτία που πολλοί πρόσφυγες ,αλλά και μετανάστες προτιμούν να ζητήσουν άσυλο στη Γερμανία ή στη Σουηδία για παράδειγμα , αντί να παραμείνουν στην Ουγγαρία ή την Ελλάδα.³⁴

Ειδικότερα η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης αποτέλεσε μία από τις χώρες κλειδί για την υποδοχή πολλών προσφύγων. Οι επιπτώσεις του ευρωπαϊκού φαινομένου στην Ελλάδα είναι σοβαρές. Η άφιξη μεγάλου αριθμού προσφύγων σε συνδυασμό με την πρότερη οικονομική κρίση αποτελεί την αιτία δημιουργίας αρκετών κοινωνικών , αλλά και οικονομικών προβλημάτων. Οι διαδρομές τις οποίες επιλέγουν οι πρόσφυγες από τη Μέση Ανατολή , την Ασία και την Αφρική για να καταφέρουν να φτάσουν στην Ευρώπη είναι κατά βάση δύο ,είτε μέσω της Νοτιοανατολικής Μεσογείου ,είτε μέσω της Κεντρικής Μεσογείου. Πιο συγκεκριμένα η δυνατότητα της πρόσβασης διά μέσου της Νοτιοανατολικής Μεσογείου λαμβάνει χώρα κατά βάση από την Τουρκία προς την Ελλάδα μέσα από τα θαλάσσια σύνορα των δύο κρατών , δηλαδή μέσα από τα παράλια της Τουρκίας με κατεύθυνση τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου . Επιπλέον πύλη εισόδου για πολλούς πρόσφυγες ,όσον αφορά την Ελλάδα αποτελούν και τα χερσαία σύνορα της Ελλάδα-Τουρκία στην περιοχή του Έβρου. Χρήσιμο όμως είναι το γεγονός πως η Ελλάδα αποδεικνύεται ότι σε πολλές περιπτώσεις αποτελεί τον προσωρινό σταθμό των προσφύγων, αφού ο τελικός και ευκαίσιος στόχος τους είναι να καταφέρουν να φθάσουν σε χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης .

Μέχρι το έτος 2013 , η Ελλάδα δεχόταν στο έδαφος της μικτές ροές κατά βάση μεταναστευτικές . Αντίθετα το 2014 οι ροές άρχισαν να συμπεριλαμβάνουν όλο και πιο πολλούς *prima facie* πρόσφυγες. Έτσι στην αρχή του 2015 , η πλειονότητα των ροών ήταν προσφυγικές. Το έτος 2015 χαρακτηρίζεται από πολλούς ως το έτος εκτίναξης των προσφυγικών ροών ,αφού παραπάνω από ένα εκατομμύριο ατόμων κατευθύνθηκαν προς την Ευρώπη. Πριν το 2015 η Ιταλία ήταν η ευρωπαϊκή χώρα που δεχόταν τους περισσότερους πρόσφυγες, ωστόσο το 2015 το ρόλο της παίρνει η Ελλάδα η οποία αποτέλεσε τη πρώτη πύλη εισόδου για την Ευρώπη. Ειδικά τον μήνα Απρίλιο του 2015 ο αριθμός των ανθρώπων που εισήλθαν παρουσίασε ραγδαία αύξηση(7.864 τον Μάρτιο και 13.556 τον Απρίλιο). Αξιοσημείωτα είναι και τα στοιχεία για το μήνα Αύγουστο του 2015 ,όπου οι αφίξεις ξεπέρασαν τις 100.000 ανά μήνα. Ωστόσο ο μεγαλύτερος αριθμός αφίξεων καταγράφηκε τον Οκτώβριο του 2015 , με 211.663 εισόδους εν συνόλω και 8.700 ανά ημέρα. Μια στις πέντε αφίξεις το 2015 , αναφερόταν σε παιδιά , ανάμεσα τους και ασυνόδευτα . Το 49% αυτών προέρχονταν από εμπόλεμες ζώνες. Οι παραπάνω αφίξεις στην Ελλάδα καταγράφηκαν στη Λέσβο (500.018) , στη Χίο , στη Σάμο, στη Λέρο, το

³⁴ Τσεβρένης ,Β.(2016), Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ : Σύγχρονες Προκλήσεις-Νέες Ισορροπίες , Αθήνα: Πληθώρα.

Αγαθονήσι, τη Κάλυμνο, τη Κω, τη Σύμη και τη Τήλο.³⁵ Επιπρόσθετα γενικά τη περίοδο 2014-2017 καταγράφηκαν από την Ύπατη Αρμοστεία 1.700 θάνατοι ανθρώπων που προσπάθησαν να εισέλθουν από τα θαλάσσια σύνορα Ελλάδας –Τουρκίας , ενώ εξαιτίας της ευρωπαϊκής πολιτικής <<περί της χώρας πρώτης εισόδου>> περίπου 60.000 πρόσφυγες που ζητούσαν άσυλο παρέμειναν εγκλωβισμένοι στην Ελλάδα. Ακόμη υποστηρίζεται ότι από το 2013-2017 περίπου 35.000 ανήλικοι ζήτησαν άσυλο στην Ελλάδα , ενώ το Σεπτέμβριο του 2017 οι ασυνόδευτοι ανήλικοι πρόσφυγες υπολογίστηκαν γύρω στους 2850.³⁶

Συμφωνία ΕΕ – Τουρκίας

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι η Τουρκία και η ΕΕ επιβεβαίωσαν τη δέσμευση τους για την εφαρμογή ενός κοινού σχεδίου της δράσης που ενεργοποιήθηκε το 2015. Έπειτα το 2016 η Τουρκία συμφώνησε να δεχθεί την ταχεία επιστροφή όλων των μεταναστών που δεν χρήζουν διεθνούς προστασίας και μεταβαίνουν από την Τουρκία στην Ελλάδα και να κάνει δεκτούς στο έδαφος της όλους τους παράτυπους μετανάστες που συλλαμβάνονται σε τουρκικά ύδατα . Επίσης η ΕΕ και η Τουρκία συμφώνησαν να αναβαθμίσουν τα μέτρα κατά των διακινητών μεταναστών και εξέφρασαν την ικανοποίηση της δράσης του ΝΑΤΟ στο Αιγαίο, αναγνωρίζοντας ότι απαιτούνται ταχύτερες και πιο αποτελεσματικές αποφάσεις.

Έτσι προκειμένου να δοθεί τέλος στην παράτυπη μετανάστευση από την Τουρκία προς την ΕΕ συμφωνήθηκε ότι : όλοι οι παράτυποι μετανάστες που φθάνουν στα ελληνικά νησιά μέσω της Τουρκίας από τις 20 Μαρτίου 2016 θα επιστρέφονται σε αυτήν .Επίσης για κάθε επιστροφή Σύρου στην Τουρκία από τα ελληνικά νησιά ,ένας άλλος Σύρος θα επανεγκαθίσταται από την Τουρκία στην ΕΕ. Επιπρόσθετα η Τουρκία θα λάβει όλα τα μέτρα για την αποτροπή του ανοίγματος νέων θαλάσσιων ή χερσαίων οδών παράτυπης μετανάστευσης από την Τουρκία προς την ΕΕ και θα συνεργαστεί με τις γειτονικές χώρες και την ΕΕ.

Μεταξύ άλλων συμφωνήθηκε ακόμη ότι όταν οι παράτυπες διελεύσεις μεταξύ ΕΕ-Τουρκίας μειωθούν θα ενεργοποιηθεί το εθελοντικό πρόγραμμα εισδοχής για ανθρωπιστικούς λόγους και ότι σύντομα θα επισπευσθεί η απελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων σε όλα τα συμμετέχοντα κράτη για την άρση των υποχρεώσεων θεώρησης για τους τούρκους πολίτες . Όπως επίσης η ΕΕ θα συνεργάζεται στενά με την Τουρκία και θα προσπαθήσουν μαζί να βελτιώσουν τις συνθήκες στο εσωτερικό της Συρίας . Τέλος δήλωσαν ικανοποιημένοι με την αναβάθμιση της τελωνειακής ένωσης και δεσμεύτηκαν να

³⁵ Σπυροπούλου, Γ., και Χριστόπουλος, Δ. (2016), Προσφυγικό : <<Θα τα καταφέρουμε>>; Ένας απολογισμός διαχείρισης και προτάσεις διεξόδου, Αθήνα: Παπαζήση.

³⁶ Τζαβέλλα, Φ., Δρελιώζη ,Α., και Πρεζεράκος, Π.(2020), <<Η ευρωπαϊκή προσφυγική κρίση στον ελλαδικό χώρο , Η πρόκληση της διαχείρισης των υγειονομικών προβλημάτων των ανηλικών προσφύγων >>, Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής , 37,σσ. 29 -31.

ενεργοποιήσουν την ενταξιακή διαδικασία , όπως αυτή ορίζεται στη κοινή δήλωση τους το 2015.³⁷

Παρακάτω τα στοιχεία που ακολουθούν παρουσιάζουν σύμφωνα με μια έρευνα της UNHCR τα δημογραφικά στοιχεία σχετικά με τις αφίξεις των προσφύγων στην Ελλάδα τη περίοδο 2014-2020 , καθώς και κάποια πρόσφατα στοιχεία σχετικά με τις αφίξεις το έτος 2021:

Total arrivals in 2021

2,320

Sea arrivals in 2021

993

Land arrivals in 2021

1,327

Previous years	Sea arrivals	Land arrivals	Dead and missing
2020	9,714	5,982	102
2019	59,726	14,887	71
2018	32,494	18,014	174
2017	29,718	6,592	59
2016	173,450	3,784	441
2015	856,723	4,907	799
2014	41,038	2,280	405

Demographics (based on data from January 2020) .³⁸

Επιπλέον ένα σημαντικό γεγονός που προκύπτει είναι ότι το 2017 , ο αριθμός των προσφύγων σε όλο τον κόσμο ανέρχονταν στα 22,5 εκατομμύρια ,ενώ στα τέλη του 2019 υπολογίζονταν γύρω στα 26 εκατομμύρια παγκοσμίως. Ακόμη σχετικά με την χώρα προέλευσης των ατόμων που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους σύμφωνα με τη UNHRC τα δύο τρίτα προέρχονται κυρίως από πέντε χώρες: τη Συρία (6,6 εκ.), το Αφγανιστάν (2,7εκ.), το Νότιο Σουδάν (2,2 εκ.) ,τη Βενεζουέλα (3,7εκ.) και το Μυανμάρ(1 εκ.).³⁹

3.2 Εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων :

3.2.1 Μετανάστης

³⁷ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ,Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας ,18 Μαρτίου 2016 ,στο: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> (δημοσιεύτηκε στις 18/03/2016).

³⁸ OPERATIONAL PORTAL REFUGEE SITUATIONS, Mediterranean situation: Greece, στο : <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179> (δημοσιεύτηκε στις 20/06/2021).

³⁹ UNHRC στο : https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2020/10/FiguresAtAGlance_2020_Gr_1910.pdf (δημοσιεύτηκε στις 18/06/2020).

Χρήσιμο σε αυτό το σημείο θα ήταν να γίνει μια διάκριση ανάμεσα στην έννοια του αιτούντος άσυλο, του πρόσφυγα και σε αυτή του μετανάστη. Και οι τρεις όροι χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν τα άτομα που εγκαταλείπουν την χώρα καταγωγής τους με σκοπό να διαμείνουν σε μια πιο ασφαλή χώρα. Πιο συγκεκριμένα, μετανάστης είναι το πρόσωπο που μετακινείται σε μια άλλη χώρα ή περιοχή με σκοπό να αναζητήσει καλύτερες οικονομικές, υλικές και κοινωνικές συνθήκες διαβίωσης και όχι επειδή φοβάται ότι αν μείνει στη χώρα του θα χάσει τη ζωή ή την ελευθερία του. Όπως αναφέρει και ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών για να χαρακτηριστεί ένα άτομο ως μετανάστης απαραίτητο στοιχείο είναι να διαβιεί μακριά από τη χώρα του ή μακριά από τη χώρα που έχει την υπηκοότητα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών. Επιπρόσθετα ένα ακόμη χαρακτηριστικό που διαχωρίζει τους μετανάστες από τους πρόσφυγες ή αυτούς που ζητούν άσυλο είναι ότι οι πρώτοι διαλέγουν να μετακινηθούν σε άλλη χώρα με τη θέληση τους και χωρίς να έχει παρέμβει κάποιος. Επιπλέον σε αντιδιαστολή με τους πρόσφυγες οι οποίοι δεν μπορούν να επιστρέψουν στη χώρα προέλευσης τους με ασφάλεια, οι μετανάστες δεν αντιμετωπίζουν αντίστοιχο πρόβλημα, διότι εάν διαλέξουν να επιστρέψουν, θα συνεχίσουν να λαμβάνουν την προστασία της κυβέρνησης τους.⁴⁰

3.2.2 Αιτών άσυλο

Ο αιτών άσυλο ή αλλιώς ο αιτών διεθνής προστασίας ορίζεται ως ο αλλοδαπός ή ανιθαγενής, ο οποίος δηλώνει προφορικά ή γραπτά αίτημα στην αρμόδια κρατική αρχή ότι αιτείται ασύλου ή ότι αιτείται να μην απελαθεί από τη χώρα επιδιώκοντας να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας και έπειτα αναμένει την αποδοχή ή την απόρριψη του αιτήματος αυτού. Με αυτό τον τρόπο επιδιώκει να προστατευθεί σε άλλη χώρα, διότι φοβάται ότι διαφορετικά θα διωχθεί λόγω της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας του ή της συμμετοχής του σε ορισμένη κοινωνική ομάδα. Ακόμη ένα πρόσωπο μπορεί να αιτηθεί άσυλο αν διατρέχει κίνδυνος να υποστεί σοβαρή βλάβη στη χώρα προέλευσης του και ιδίως αν κινδυνεύει με θανατική ποινή ή εκτέλεση, με βασανιστήρια, με απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση και αν η ζωή του ή ακεραιότητα του βρίσκονται σε κίνδυνο εξαιτίας διεθνούς ή εμφύλιας ένοπλης σύρραξης.⁴¹ Αιτούντες διεθνούς προστασίας θεωρούνται και οι υπήκοοι τρίτης χώρας ή ανιθαγενείς, οι οποίοι μεταφέρονται στην Ελλάδα από κράτος που εφαρμόζει τον <<Κανονισμό Δουβλίνο III>>.⁴² Ο όρος, ωστόσο δεν προδικάζει σε καμία περίπτωση την έκβαση της απόφασης, απλά περιγράφει το γεγονός της υποβολής αιτήματος ασύλου. Σημαντικό είναι ότι κάθε πρόσφυγας αρχικά έχει την ιδιότητα του αιτούντα άσυλο, χωρίς όμως απαραίτητα να ισχύει και το αντίστροφο, διότι μερικοί αιτούντες άσυλο θα αναγνωριστούν ως πρόσφυγες και κάποιοι άλλοι όχι.

3.2.3 Πρόσφυγας

⁴⁰ Edwards, A., 'Πρόσφυγας' ή 'Μετανάστης' – Ποιος είναι ο όρος ο σωστός; , στο: https://www.unhcr.org/gr/12771-prosfygas_i_metanastis.html (δημοσιεύτηκε στις 11/07/2016).

⁴¹ Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Κεφ. 1.2- Μεταναστευτική ορολογία, στο: <http://www.opengov.gr/immigration/?p=798> (δημοσιεύτηκε στις 15/01/2019).

⁴² Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Η Αίτηση Ασύλου (Διεθνούς Προστασίας), στο: <https://migration.gov.gr/gas/diadikasia-asyloy/i-aitisi-gia-asylo/>.

Πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι πρόσφυγες ορίζονταν σε ad hoc βάση ανάλογα με την εθνική τους καταγωγή. Μετά τον πόλεμο η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών αποφάσισε να δώσει ένα <<γενικό>> ορισμό της έννοιας του πρόσφυγα, διότι η ανάγκη για ένα νέο διεθνές νομικό κείμενο για το καθορισμό του νομικού καθεστώτος των προσφύγων επιβαλλόταν.

Ένα πρόσωπο εμπίπτει στην κατηγορία του πρόσφυγα όταν πληροί τις προϋποθέσεις του Άρθρου 1 Α(2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς του πρόσφυγα. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό : << πρόσφυγας είναι κάθε πρόσωπο το οποίο, είτε από δικαιολογημένο φόβο δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων, είτε εξαιτίας σοβαρής απειλής κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας ή ελευθερίας του λόγω γενικευμένης βίας, βρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα ή αν πρόκειται για ανιθαγενή, εκτός της χώρας της συνήθους διαμονής του και δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί, εξαιτίας του φόβου της δίωξης, να απολαύει της προστασίας της χώρας αυτής>>. Ως εκ τούτου ένα πρόσωπο είναι πρόσφυγας από τη στιγμή εκείνη που θα συγκεντρώσει στο πρόσωπο του τα χαρακτηριστικά του παραπάνω ορισμού.

i) Δικαιολογημένος φόβος δίωξης

Για να διαπιστωθεί αν συντρέχει η προϋπόθεση του δικαιολογημένου φόβου δίωξης καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η αξιολόγηση των ισχυρισμών του αιτούντος, καθώς και η εξακρίβωση της αξιοπιστίας τους. Ουσιαστικά, αναφέρεται στην διαδικασία της αξιολόγησης που λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια της προσωπικής συνέντευξης, όπου ο αιτών έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει το προσωπικό του ιστορικό, την κατάσταση της οικογένειάς του και τη τυχόν συμμετοχή του σε ορισμένη ομάδα. Σημαντικό ρόλο εδώ παίζει και η εκτίμηση της κατάστασης στην οποία βρισκόταν αυτός ή οικογένεια του. Γενικότερα είναι σκόπιμο να αναδειχθεί οποιοδήποτε γεγονός συνέβαλε στην δημιουργία του φόβου με αποτέλεσμα να φύγει από τη χώρα του και να ζητήσει προστασία.

Ο φόβος περιλαμβάνει δύο στοιχεία : ένα υποκειμενικό και ένα αντικειμενικό. Το υποκειμενικό στοιχείο αφορά την υποκειμενική κατάσταση του κάθε προσώπου και οφείλει να αξιολογείται μεμονωμένα. Από την άλλη το αντικειμενικό στοιχείο του φόβου αναφέρεται στον ίδιο τον αιτών, ο οποίος είναι αναγκαίο να θεμελιώσει ότι αν παρέμενε στην χώρα καταγωγής του, η ζωή του θα γινόταν αφόρητη. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται και από την γενικότερη κατάσταση που επικρατεί στη χώρα του.⁴³

Η έννοια της δίωξης συνεχώς αλλάζει στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου. Αν και δεν υπάρχει ένας βασικός ορισμός της δίωξης, η Ύπατη Αρμοστεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες έχει επισημάνει κάποιες γενικές κατηγορίες καταστάσεων που συνιστούν δίωξη. Μια περίπτωση είναι η απειλή για τη ζωή ή την ελευθερία για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα. Άλλη περίπτωση αποτελούν οι σοβαρές

⁴³ Μαρούδα, Μ.Ν. και Σαράντη, Β.(2016), Προσφυγικό Δίκαιο Ερμηνεία –Διαγράμματα- Υποδείγματα, Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη.

παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για έναν από τους λόγους που προαναφέρθηκαν. Επίσης η διάκριση που συνεπάγεται σοβαρές βλαπτικές συνέπειες για τον ενδιαφερόμενο ,όπως το δικαίωμα να ασκεί τα θρησκευτικά του καθήκοντα ή να έχει πρόσβαση στην εκπαίδευση. Ακόμη μία περίπτωση αποτελεί η διακριτική μεταχείριση ,η οποία αν και δεν συνιστά κατ' ακριβολογία δίωξη δημιουργεί στον ενδιαφερόμενο ανασφάλεια ή ανησυχία για το μέλλον. Τέλος η ποινική δίωξη ή ο φόβος δίωξης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στον ορισμό του πρόσφυγα ή η υπερβολικά αυστηρή ποινή για ένα ποινικό αδίκημα ή ακόμη και ο φόβος γι' αυτήν. ⁴⁴

ii) Τα αίτια της δίωξης

Όπως προαναφέρθηκε η δίωξη πρέπει να συνδέεται με έναν από τους λόγους που αναφέρονται στον ορισμό του πρόσφυγα. Σε αρκετές περιπτώσεις πάντως παρατηρείται ότι διαφορετικοί λόγοι δίωξης επικαλύπτονται και ένας πρόσφυγας μπορεί να ζητήσει άσυλο επικαλούμενος περισσότερους από έναν λόγους. Οι λόγοι είναι :

Φυλή: ο όρος φυλή οφείλει να ερμηνεύεται με την ευρύτερη δυνατή έννοια ,έτσι ώστε να μην περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στη φυλή, αλλά να περιλαμβάνει κάθε μορφή εθνότητας ή μειονοτικής , εθνικής ή άλλης ομάδας. Επιπλέον μπορεί να αφορά και μέλη μιας ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας με κοινή καταγωγή , τα οποία συγκροτούν μειονότητα μέσα σε έναν ευρύτερο πληθυσμό.

Θρησκεία: η δίωξη για θρησκευτικούς λόγους λαμβάνει διάφορες μορφές . Μπορεί να αναφέρεται στην απαγόρευση συμμετοχής σε θρησκευτική κοινότητα ή της δημόσιας λατρείας ή τη περίπτωση διακριτικής μεταχείρισης εξαιτίας της άσκησης θρησκευτικών καθηκόντων ή ακόμη και της ταύτισης με συγκεκριμένη θρησκευτική κοινότητα..

Εθνικότητα: ο όρος εθνικότητα δεν πρέπει να ερμηνεύεται στενά ως υπηκοότητα. Αφορά τη συμμετοχή σε οποιαδήποτε εθνοτική ή γλωσσική ομάδα και περιλαμβάνει την εθνική προέλευση και την ανιθαγένεια. Η δίωξη για λόγους που αφορούν την εθνικότητα μπορεί να αναφέρονται στην εχθρική στάση και σε μέτρα που βαραίνουν την εθνική μειονότητα και συχνά μόνο το γεγονός της συμμετοχής σε τέτοια μειονότητα μπορεί να δημιουργήσει δικαιολογημένο φόβο δίωξης . Έτσι η συνύπαρξη δύο ή παραπάνω εθνικών ομάδων σε ένα κράτος μπορεί να αποτελέσει την αιτία συγκρούσεων ή καταστάσεις διώξεων. Ωστόσο είναι πιθανό να μην μπορεί να διακριθεί η δίωξη για λόγους σχετικούς με την εθνικότητα και η δίωξη εξαιτίας πολιτικών πεποιθήσεων.

Πολιτικές πεποιθήσεις : το άτομο έχει τη δυνατότητα να στηρίζει μια άποψη , η οποία ,είτε έχει διατυπωθεί ρητά ,είτε την γνωρίζουν οι αρχές ,είτε πιθανόν οι αρχές να την πληροφορηθούν. Επίσης το άτομο υπάρχει περίπτωση να διώκεται επειδή οι αρχές πιστεύουν ότι υποστηρίζει μια συγκεκριμένη πολιτική άποψη.

⁴⁴ International Commission of Justice , (2014), Μετανάστευση και Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων , (μτφρ.) Κ. Σπαραθάκη ,Geneva: Διεθνής Επιτροπή Νομικών.

Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα: Το περιεχόμενο του όρου <<κοινωνική ομάδα>> συνεχώς εξελίσσεται. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία :<<ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα είναι μια ένωση προσώπων που συνδέονται με ένα κοινό χαρακτηριστικό ,άλλο από το φόβο της δίωξης ή που αντιμετωπίζονται ως ομάδα από την κοινωνία. Το χαρακτηριστικό είναι συχνά έμφυτο, αναλλοίωτο ή θεμελιώδες για την ταυτότητα , τη συνείδηση ή την άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μελών της >>. Οι έννομες τάξεις των συμβαλλομένων στη Σύμβαση μερών αναγνώρισαν ότι οι γυναίκες, οι οικογένειες, οι φυλές, οι επαγγελματικές ομάδες και οι ομοφυλόφιλοι αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα.

Σύμφωνα με την Οδηγία 07.05.2002 της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες ,όσον αφορά τη δίωξη λόγω γένους , παρά το γεγονός ότι το γένος δεν αναφέρεται ξεκάθαρα στον ορισμό του πρόσφυγα , ωστόσο γίνεται δεκτό ότι μπορεί να επηρεάσει τον τύπο της δίωξης ή τη βλάβη που υπέστη το θύμα. Ο όρος γένος χρησιμοποιείται συνήθως για τις περιπτώσεις στις οποίες το φύλο συνιστά καθοριστικό στοιχείο για το καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Επίσης ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η έμφυλη ταυτότητα μπορεί να έχουν ιδιαίτερη σημασία κατά τη διάρκεια εξέτασης ενός αιτήματος υπαγωγής στο καθεστώς του πρόσφυγα όταν ο ενδιαφερόμενος φοβάται τις διώξεις που μπορεί να υποστεί εξαιτίας αυτού του γεγονότος. Επιπλέον τα θύματα τετελεσμένης πράξης ή απόπειρας trafficking μπορούν να θεμελιώσουν βάσιμο φόβο δίωξης , βασισμένο, είτε στα κοινά χαρακτηριστικά τα οποία μοιράζονται και τα οποία τα καθιστούν πιθανά θύματα εμπορίας ανθρώπων, είτε στο γεγονός ότι έχουν γίνει στόχος από κυκλώματα εμπορίας ανθρώπων στα πλαίσια των οποίων η τιμωρία όσων προσπαθήσουν να ξεφύγουν συνιστά συνήθη πρακτική ⁴⁵.

Τέλος ο κίνδυνος δίωξης δεν είναι αναγκαίο να προέρχεται πάντα από ενέργειες του κράτους , αλλά μπορεί να βασίζεται και στη δράση μη κρατικών δρώντων, σε συνθήκες κυρίως που ένα κράτος δεν επιθυμεί ή του είναι αδύνατο να παρέχει αποτελεσματική προστασία από την απειλή της δίωξης.

3.3 Συνέπειες της ιδιότητας του αναγνωρισμένου πρόσφυγα

3.3.1 Αρχή της μη επαναπροώθησης

Θεμελιώδης αρχή του προσφυγικού δικαίου αποτελεί η μη επαναπροώθηση τους στη χώρα προέλευσης τους . Η αρχή αυτή θεμελιώνεται από το άρθ. 33 παρ.1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και είναι δεσμευτική για όλα τα κράτη, αφού αντανακλά διεθνές εθιμικό δίκαιο. Σύμφωνα μ' αυτήν , κανένα κράτος δεν μπορεί να απελαύνει ή να επαναπροωθεί , με οποιονδήποτε τρόπο ,πρόσφυγες στα σύνορα εδαφών , στα οποία απειλείται η ζωή ή

⁴⁵ Μαρούδα, Μ.Ν. και Σαράντη ,Β. (2016), Προσφυγικό Δίκαιο Ερμηνεία-Διαγράμματα –Υποδείγματα , Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

ελευθερία τους για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας , κοινωνικής ένταξης ή πολιτικών πεποιθήσεων.

Η αρχή αυτή επομένως αφορά ,τόσο τους πρόσφυγες που ήδη βρίσκονται εντός της επικράτειας του κράτους , όσο και εκείνους που βρίσκονται στα σύνορα ,αφού η υποχρέωση μη επαναπροώθησης εφαρμόζεται σε όλη την εδαφική επικράτεια του κράτους υποδοχής ,δηλαδή στο χερσαίο έδαφος, στα εσωτερικά ύδατα και την αιγιαλίτιδα ζώνη ,καθώς και στον εθνικό εναέριο χώρο. Με άλλα λόγια η αρχή της μη επαναπροώθησης βασίζεται στην υποχρέωση όλων των χωρών να αναγνωρίζουν , να διασφαλίζουν και να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των ατόμων που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους.⁴⁶

3.3.2 Δικαίωμα στο άσυλο

Όπως έγινε κατανοητό με όσα προαναφέρθηκαν οι πρόσφυγες είναι άτομα που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα τους και αναζητούν καταφύγιο σε άλλη χώρα. Στη χώρα που καταφεύγουν για να ξεφύγουν από τις διώξεις , διατηρούν μεν την υπηκοότητα τους ,αλλά δεν απολαμβάνουν τα προνόμια της διπλωματικής προστασίας του κράτους της ιθαγένειάς τους. Υπό αυτές τις συνθήκες προκύπτει το ζήτημα της προστασίας τους, το δικαίωμα τους ,δηλαδή για πολιτικό άσυλο.⁴⁷ Πράγματι το δικαίωμα στο άσυλο κατοχυρώνεται στο άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και στο άρθ. 18 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Πολιτικό άσυλο είναι το δικαίωμα που παρέχεται σε έναν αλλοδαπό να εισέλθει και να παραμείνει σε μια χώρα υπό συνθήκες πιο ευνοϊκές από αυτές που ισχύουν στη χώρα της προέλευσής τους. Διακρίνεται σε εδαφικό άσυλο και σε διπλωματικό άσυλο. Στο χρονικό διάστημα βέβαια που μεσολαβεί από την αίτηση ασύλου μέχρι και την αναγνώριση τους ως πρόσφυγες, τα άτομα αυτά δεν απολαμβάνουν κανένα από τα προνόμια που παρέχει η χώρα υποδοχής στους αλλοδαπούς που διαμένουν νόμιμα στα εδάφη της. Από το χρονικό ,όμως σημείο που αναγνωριστούν ως πρόσφυγες απολαμβάνουν τόσα προνόμια , ώστε σχεδόν να εξομοιώνονται με τους ημεδαπούς.⁴⁸

3.3.3 Δικαιώματα προσφύγων

Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης , η χώρα που αναγνωρίζει σε ένα άτομο την ιδιότητα του πρόσφυγα οφείλει να του παρέχει μια σειρά από δικαιώματα. Πρώτο δικαίωμα αποτελεί η **ευνοϊκότερη μεταχείριση σε σχέση με τους υπόλοιπους αλλοδαπούς**. Πιο συγκεκριμένα το ελληνικό κράτος παρέχει τη δυνατότητα στους πρόσφυγες να εξακολουθήσουν να διαμένουν στην Ελλάδα και μετά την παύση της ιδιότητάς τους ,εάν εξαιτίας της μακράς παραμονής τους στην Ελλάδα απέκτησαν

⁴⁶ Μαρούδα, Μ-Ν. και Σαράντη, Β.(2016), Προσφυγικό Δίκαιο Ερμηνεία –Διαγράμματα –Υποδείγματα , Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

⁴⁷ UNHCR , Δικαιώματα και υποχρεώσεις των αιτούντων άσυλο ,στο:<https://www.unhcr.org/> .

⁴⁸Μαρμάνη ,Κ.Φ.(2018),Το προσφυγικό πρόβλημα , η διάσταση του φύλου , Αθήνα: Παπαζήση .

ισχυρούς κοινωνικούς, οικονομικούς και οικογενειακούς δεσμούς με αυτήν. Έτσι δίνεται η δυνατότητα ,τόσο στον ανιθαγενή ,όσο και σε κάποιον ο οποίος είναι αναγνωρισμένος πρόσφυγας να υποβάλλει αίτηση κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση , με την προϋπόθεση ,όμως ότι διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα επί πέντε συνολικά έτη μέσα στην τελευταία δωδεκαετία πριν την υποβολή της αίτησης για πολιτογράφηση.⁴⁹

Το επόμενο δικαίωμα αφορά τη **κοινωνική πρόνοια** των προσφύγων και την νοσοκομειακή τους περίθαλψη στην Ελλάδα. Οι πρόσφυγες απολαμβάνουν τα πλεονεκτήματα της κοινωνικής ασφάλισης και έχουν πρόσβαση στα νοσοκομεία της χώρας. Ακόμη στην περίπτωση που ο αναγνωρισμένος πρόσφυγας βρει εργασία και εργάζεται νόμιμα τότε απολαμβάνει τα ίδια κοινωνικοασφαλιστικά δικαιώματα σε σύγκριση με έναν Έλληνα εργαζόμενο.

Ακόμη μια εξέλιξη για τα δικαιώματα των προσφύγων σημειώθηκε σχετικά με την **εργασία** , όπου δίνεται η δυνατότητα παροχής άδειας εργασίας στους πρόσφυγες με σκοπό να αποφευχθούν προβλήματα μαύρης αγοράς εργασίας. Μια εξέλιξη η οποία αποδεικνύει το ανθρώπινο και δημοκρατικό πρόσωπο που έδειξε η Ελλάδα , κατανοώντας την ανάγκη του πρόσφυγα προς το ζην.

Τέταρτο δικαίωμα είναι αυτό της **εκπαίδευσης** ,όπου παρέχεται πρόσβαση στην εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση των ανηλίκων παιδιών όλων των αλλοδαπών που διαμένουν στη χώρα.

Τελευταίο δικαίωμα αποτελεί η **οικογενειακή συνένωση** , όπου εάν ένα άτομο κατέχει την προσφυγική ιδιότητα μπορεί στα πλαίσια της οικογενειακής συνένωσης να ζητήσει την έλευση και εγκατάσταση πλησίον του των μελών της οικογένειάς του. Ως μέλη της οικογένειας του πρόσφυγα θεωρούνται ο/η σύζυγος αυτού, τα κάτω των 18 ετών άγαμα τέκνα , αλλά και οι γονείς αυτών , με την προϋπόθεση ότι έμεναν μαζί και συντηρούνταν από αυτόν πριν την άφιξη τους στη χώρα.⁵⁰

Κεφάλαιο Δ

4. Νομικό πλαίσιο

4.1 Διεθνές δίκαιο και πρόσφυγες

i) Η Σύμβαση της Γενεύης 1951 για το καθεστώς των προσφύγων : υιοθετήθηκε από τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών , στη Γενεύη την 28^η Ιουλίου του 1951 και τέθηκε σε ισχύ την 21^η Απριλίου 1954. Όπως προαναφέρθηκε σε αρκετά σημεία παραπάνω , η Σύμβαση αυτή καθορίζει τον ορισμό του πρόσφυγα, αναφέρει ποια δικαιώματα απολαμβάνει , περιλαμβανομένου και τις ελευθερίες ,όπως αυτές της θρησκείας , της

⁴⁹ Νάσκου –Περράκη, Π.(1999), Περί Ασύλου και Προσφύγων , Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

⁵⁰ Μαρμάνη, Κ.Φ. (2018), Το προσφυγικό πρόβλημα , η διάσταση του φύλου ,Αθήνα: Παπαζήση.

μετακίνησης, της ελευθερίας, της εκπαίδευσης, της κατοχής ταξιδιωτικών εγγράφων, της δυνατότητας εργασίας και επισημαίνει τέλος τις υποχρεώσεις του πρόσφυγα απέναντι στη χώρα υποδοχής. Ακόμη καθιστά σαφές ποια άτομα ή ομάδες ατόμων δεν καλύπτονται από τη Σύμβαση.⁵¹

ii) Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης 1967 για τους πρόσφυγες : Η Σύμβαση του 1951 είχε ως στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων των προσφύγων στην μεταπολεμική Ευρώπη. Με αποτέλεσμα, ενώ ο ορισμός είναι γενικός, αφορά μόνο όσους αναχώρησαν από τον τόπο καταγωγής τους, λόγω των γεγονότων που έλαβαν χώρα πριν το 1951. Άλλο ένα σημαντικό στοιχείο είναι ότι τα συμβαλλόμενα κράτη στη Σύμβαση είχαν τη δυνατότητα να περιορίσουν την εφαρμογή της στους πρόσφυγες που προέρχονταν μόνο από την Ευρώπη.

Ως εκ τούτου μετέπειτα με την εμφάνιση νέων προσφυγικών ρευμάτων άρχισε να γίνεται αναγκαία η Σύμβαση του 1951 να εφαρμοστεί και σε παρόμοιες περιπτώσεις προσφύγων. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο καταρτίστηκε το Πρωτόκολλο του 1967 για το καθεστώς των προσφύγων, με το οποίο τα κράτη υποχρεούνται να εφαρμόζουν τις ουσιαστικές διατάξεις της Σύμβασης του 1951 στους πρόσφυγες, αλλά χωρίς το χρονικό περιθώριο του 1951. Το Πρωτόκολλο στην ουσία αφαιρεί τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς που έθετε η αρχική Σύμβαση.⁵²

iii) Η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες: Η Ύπατη Αρμοστεία συνιστά βοηθητικό όργανο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, εξουσιοδοτημένο από το Πρωτόκολλο του 1967 με σκοπό να επιμελείται τον συντονισμό των ανθρωπιστικών ενεργειών του ΟΗΕ και των συμβαλλόμενων μερών για τους πρόσφυγες. Το έργο της Ύπατης Αρμοστείας είναι κατά βάση ανθρωπιστικό και κοινωνικό και σε καμία περίπτωση δεν έχει πολιτικό πρόσημο. Κύρια αρμοδιότητα της Ύπατης Αρμοστείας είναι η εξεύρεση μακροπρόθεσμων λύσεων στα ζητήματα των προσφύγων, με στόχο να επιτευχθεί, είτε ο άμεσος και ομαλός επαναπατρισμός τους, είτε η μετεγκατάστασή τους σε άλλες χώρες υποδοχής ή ακόμη και η ενσωμάτωσή τους στις χώρες που τους παρέχουν άσυλο. Επίσης η Ύπατη Αρμοστεία επεμβαίνει και σε καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης παρέχοντας μέσω των εκπροσώπων και συνεργατών της υλική βοήθεια.⁵³

iv) Διακήρυξη Νέας Υόρκης 2016 : Το Σεπτέμβριο του 2016 οι αρχηγοί των κρατών μελών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών επαληθεύουν τα δικαιώματα όλων όσων μετακινούνται και χρήζουν προστασίας, τόσο προσφύγων, όσο και μεταναστών αναλαμβάνοντας την δέσμευση να παρέχουν αλληλεγγύη στα κράτη που έχουν να αντιμετωπίσουν την άφιξη μεγάλου αριθμού προσώπων που μετακινούνται και σε όσους έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας. Αναγνωρίζουν το γεγονός ότι κράτη γειτονικά ή

⁵¹ Ηνωμένα Έθνη, Σύμβαση του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων, στο: <https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2018/01/04-symvasiprotokollo.pdf> (δημοσιεύτηκε στις 28/07/1951).

⁵² UNCHR, Πρωτόκολλο της 31.1.1967 για τη Νομική κατάσταση των προσφύγων, στο: <https://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4ba87af22>.

⁵³ Μαρμάνη, Κ.Φ. (2018), Το προσφυγικό πρόβλημα η διάσταση του φύλου, Αθήνα: Παπαζήση.

διέλευσης ,επιηρεάζονται υπέρμετρα, με αποτέλεσμα να υφίστανται δυσμενείς συνέπειες για την δική τους κοινωνική και οικονομική συνοχή και ανάπτυξη. Επομένως σε μια τέτοια πρόκληση η διεθνής συνεργασία είναι η μόνη λύση συνδρομής στα κράτη υποδοχής. Αναλαμβάνουν με αυτό τον τρόπο να βοηθήσουν: α) τα κράτη προέλευσης να αντιμετωπίσουν τις αιτίες που αυξάνουν τις μετακινήσεις ,β) τα κράτη διέλευσης να διαχειριστούν τις μεγάλες ροές και γ) τα κράτη υποδοχής στην διαδικασία της ένταξης . Ακόμη η πρόσβαση των παιδιών στην εκπαίδευση και η πρόσβαση μεταναστών και προσφύγων στην εργασία θα τους καταστήσει πιο ανεξάρτητους.

Ειδικότερα η Διακήρυξη της Συνόδου Κορυφής επισημαίνει ότι οι ένοπλες συρράξεις, η τρομοκρατία ,οι διώξεις και η βία αποτελούν τις βασικές αιτίες εγκατάλειψης της χώρας καταγωγής τους. Δεσμεύονται ταυτόχρονα σε μια πιο δίκαιη κατανομή βαρών για να μην επιβαρύνεται δυσανάλογα κάποια κράτη με αιτήσεις ασύλου. Επομένως η στενή συνεργασία μεταξύ των κρατών υποδοχής, προέλευσης ,διέλευσης , οργανώσεων των Ηνωμένων Εθνών ,ΜΚΟ ,αλλά και του ιδιωτικού τομέα συνιστούν μια πιο ολοκληρωμένη ανταπόκριση απέναντι στο προσφυγικό ζήτημα.⁵⁴

4.2 Κανονισμός Δουβλίνο III

Το 2013 υιοθετήθηκε ο Κανονισμός Δουβλίνο III , ο οποίος αν και περιείχε σημαντικές διατάξεις για την προστασία των προσφύγων ,δεν άλλαξε τη πρόβλεψη του προηγούμενου Κανονισμού σχετικά με το κράτος που είναι αρμόδιο για την εξέταση της αίτησης ασύλου. Ο Κανονισμός καλύπτει μόνο τους αιτούντες άσυλο και τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας και δεν καλύπτει άλλες μορφές παραμονής. Ένα από τα βασικά σημεία του Κανονισμού είναι ότι η αίτηση εξετάζεται από το κράτος πρώτης υποδοχής ,με αρκετές εξαιρέσεις που αφορούν οικογένειες και ασυνόδευτους ανηλίκους.

Ο Κανονισμός Δουβλίνο III αναφέρεται σε δύο περιπτώσεις ανάληψης ευθύνης από ένα κράτος μέλος. Πρώτον , άτομα που υποβάλλουν αίτημα σε ένα κράτος μέλος ,αλλά εξαιτίας των κριτηρίων τους πρέπει να εξεταστεί από άλλο κράτος ,όπως για παράδειγμα επειδή το εν λόγω κράτος είναι το κράτος πρώτης υποδοχής. Δεύτερον, άτομα που έχουν ήδη υποβάλλει αίτηση σε άλλο κράτος μέλος, αλλά για κάποιον λόγο βρίσκονται χωρίς νόμιμο τίτλο διαμονής σε άλλο κράτος μέλος. Βασικός κανόνας για τον καθορισμό του υπεύθυνου κράτους είναι η ύπαρξη οικογενειακών δεσμών σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ.

Κλείνοντας σημαντικές αλλαγές σε σύγκριση με τον προηγούμενο Κανονισμό Δουβλίνο II είναι : η υποχρέωση ενημέρωσης για το νομοθετικό πλαίσιο, η διενέργεια προσωπικής συνέντευξης πριν την απόφαση και η απαγόρευση μεταφοράς ,εφόσον υπάρχουν ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου. Σημαντική είναι και η προσθήκη του μηχανισμού έγκαιρης

⁵⁴ Μαρούδα ,Μ.Ν. και Σαράντη Β.(2016), Προσφυγικό Δίκαιο Ερμηνεία-Διαγράμματα-Υποδείγματα , Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

προειδοποίησης ,που αναφέρεται σε προληπτικά σχέδια από ένα κράτος μέλος που κινδυνεύει να δεχθεί μεγάλη πίεση στο σύστημα ασύλου του. ⁵⁵

Κεφάλαιο Ε

5. Το προσφυγικό ως δίλλημα ασφάλειας

5.1 Η ασφαλειοποίηση του προσφυγικού

Η άφιξη μεταναστών και προσφύγων προς την Ευρώπη θα μπορούσε να διακριθεί για την έντονη ασφαλειοποίηση της . Ειδικότερα ,το 2015 το προσφυγικό τέθηκε ως ζήτημα ασφάλειας , λόγω της άφιξης μεγάλου αριθμού προσφύγων σε ευρωπαϊκό έδαφος , με αποτέλεσμα τα κράτη της Ευρώπης να λάβουν αυστηρότερα μέτρα για την αντιμετώπιση της κατάστασης. Καθοριστικό ρόλο για την ασφαλειοποίηση ενός φαινομένου, όπως του προσφυγικού παίζει και η συνδρομή της πολιτικής επικοινωνίας ,μέσω της οποίας δικαιολογούνται διάφορα έκτακτα μέτρα που λαμβάνονται για τον περιορισμό των προσφυγικών ροών.

Τα κράτη υποχρεούνται να προστατεύουν πέρα από την εδαφική τους ακεραιότητα και την πολιτική τους ανεξαρτησία και κάποιες θεμελιώδεις αξίες ,όπως η κοινωνική σταθερότητα, η πολιτιστική και εθνική ταυτότητα, αλλά και την οικονομική τους ανεξαρτησία. Συνεπώς, λόγω του αυξημένου μαζικού αριθμού μετακινήσεων το προσφυγικό μπορεί να αποτελέσει εν δυνάμει απειλή ασφάλειας ,τόσο για τη χώρα υποδοχής ,αλλά και για την χώρα προέλευσης. Βέβαια το ποσοστό απειλής ή το ποσοστό αντίληψης ότι αποτελεί απειλή διαφέρουν από χώρα σε χώρα, διότι καθοριστικό ρόλο παίζει η δομή της κάθε χώρας.

Πιο αναλυτικά ,πέρα από το κοινωνικό και ανθρωπιστικό του χαρακτήρα ,υπάρχουν περιπτώσεις που το προσφυγικό μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά ένα ζήτημα ασφάλειας. Πρώτη περίπτωση είναι το γεγονός ότι αν η χώρα υποδοχής θεωρήσει τον πληθυσμό που μετακινείται ως πρόσφυγες , τότε η διαδικασία χορήγησης ασύλου μπορεί να δημιουργήσει τριβές μεταξύ των δύο χωρών , ακόμη και αν το κράτος υποδοχής το πράττει για ανθρωπιστικούς καθαρά λόγους. Συχνά υποστηρίζεται άλλωστε από το κράτος καταγωγής ότι οι πρόσφυγες είναι υπεύθυνοι για την μεταβολή του καθεστώτος.⁵⁶

Εν συνεχεία μία από τις βασικότερες απειλές ασφάλειας που επιφυλάσσει η είσοδος και παραμονή στη χώρα μεγάλου αριθμού προσφύγων ,είναι η αλλοίωση της ταυτότητας του κυρίαρχου κράτους έθνους , αλλά και του δημογραφικού της χαρακτήρα. Το γεγονός αυτό μπορεί να συνδεθεί με τη δημιουργία μειονοτήτων , τις δημογραφικές μετακινήσεις και τους πιθανούς κινδύνους που εγκυμονεί για την γλώσσα , την θρησκεία , την κουλτούρα, τα ήθη και τα έθιμα. Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσε να αποτελέσει , δηλαδή μια πολιτιστική απειλή αφού συχνές είναι οι αντιδράσεις των γηγενών προσώπων απέναντι

⁵⁵ Μαρούδα, Μ.Ν. και Σαράντη, Β. (2016), Προσφυγικό Δίκαιο Ερμηνεία-Διαγράμματα –Υποδείγματα , Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

⁵⁶ Weiner, Μ.(1933), <<Security, Stability and International Migration >> , the MIT Press , vol. 17 no.3, pp. 91-126.

στις αυξανόμενες προσφυγικές ροές με τις οποίες δεν κατέχουν την ίδια κουλτούρα και εθνική ταυτότητα.

Ειδικότερα όσον αφορά τις δημογραφικές τάσεις ,συγκεκριμένα των παράτυπων μεταναστών παρατηρείται μια αύξηση σε αντίθεση με τις δημογραφικές τάσεις της Ελλάδας. Ο πληθυσμός στην Ελλάδα μειώνεται σταθερά από το 2010 και σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΣΣΑ δείχνουν ότι η Ελλάδα μαζί με την Ιταλία έχουν τη λιγότερο ευνοϊκή δημογραφική εξέλιξη. Επιπλέον όπως αναφέρει το ερευνητικό ινστιτούτο ΕΚΚΕ << ο πληθυσμός της Ελλάδας θα μειωθεί τα επόμενα 12 χρόνια κατά 770.000 άτομα>> .Ομοίως αρνητικά και ανησυχητικά είναι και τα στοιχεία του ΔΝΤ για την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της Ελλάδας βάσει των δυσμενών δημογραφικών της εξελίξεων. Έτσι με βάση όσα προαναφέρθηκαν το χαρακτηριστικό της υπεργεννητικότητας των λαών που εισέρχονται σε συνδυασμό με την υπογεννητικότητα στην Ελλάδα μπορεί στο μέλλον να αλλάξει τη δημογραφική εικόνα της Ελλάδας επηρεάζοντας την εθνική της ταυτότητα.

Επίσης και η θρησκεία μπορεί να αποτελέσει πρόκληση ασφάλειας. Το ακραίο Ισλάμ ,όπως είναι γνωστό στρατολογεί , εκπαιδεύει και χρηματοδοτεί μουσουλμάνους για χάρη του. Έτσι οι αυξανόμενοι μουσουλμανικοί πληθυσμοί στην Ευρώπη ,απολαμβάνοντας τα προνόμια της δημοκρατίας στη Δύση ,διεκδικούν δυναμικά και πετυχαίνουν την πολιτιστική και θρησκευτική τους διαφορετικότητα, ενώ οι κάτοικοι των χωρών υποδοχής έχουν τις επιφυλάξεις τους ως προς τα όρια αποδοχής ή αδιαφορίας προς αυτές τις θρησκευτικές συνήθειες.

Ακόμη μια περίπτωση που το προσφυγικό χαρακτηρίζεται ως ένα ζήτημα που έχει ασφαλειοποιηθεί είναι ότι αποτελεί απειλή για τη κοινωνική συνοχή. Ως εκ τούτου ο γηγενής πληθυσμός συχνά συνδέει το προσφυγικό με το πιθανό οικονομικό κόστος για τη χώρα του ,διότι όπως κάθε ευρωπαϊκή χώρα οφείλει να παρέχει κάποια βασικά αναγκαία πράγματα, όπως στέγαση , τροφή ,εκπαίδευση κ.α. Επίσης άλλο ένα στοιχείο που βλάπτει τη κοινωνική συνοχή μιας χώρας συνδέεται με την πτυχή της δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Γεγονότα που μπορεί να συνδέονται με τη δημόσια τάξη και ασφάλεια είναι : η αλλαγή της συμπεριφοράς στη κοινωνία ,εξαιτίας του ρατσισμού και των ξενοφοβικών φαινομένων απέναντι στους πρόσφυγες , η διαφθορά ,αλλά και η εμφάνιση νέων χαρακτηριστικών παρανομίας. Κλείνοντας ως επισημανθεί ότι η μεγαλύτερη πρόκληση ασφάλειας είναι η αύξηση της ξενοφοβικών συναισθημάτων, όπως προαναφέρθηκε και η δαιμονοποίηση απέναντι σε πρόσωπα που αναγκάζονται να ξεριζωθούν για να σώσουν τις ζωές τους.

5.2 Ισλαμοφοβία

Η ισλαμοφοβία πήρε εκρηκτικές διαστάσεις στις δυτικές χώρες μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 .Η ανασφάλεια της διαμονής που βιώνουν οι πρόσφυγες , η αποτυχία εξεύρεσης μιας μόνιμης λύσης και η άρνηση να γίνουν δεκτοί στις χώρες που επιθυμούν να μεταβούν , σε συνδυασμό με την προσκόλληση των περισσότερων μουσουλμάνων στις επιταγές και αξίες του Ισλάμ οδήγησε σε αύξηση των

ξενοφοβικών αισθημάτων από το γηγενή πληθυσμό. Ως εκ τούτου η παρουσία μουσουλμάνων στην Ευρώπη έθεσε ένα βασικό προβληματισμό: αν μπορεί να συνυπάρξει ο ισλαμικός πολιτισμός με τον ευρωπαϊκό. Έτσι η αύξηση ξενοφοβικών αισθημάτων συνδέθηκε με την εκδήλωση φαινομένων ισλαμοφοβίας. Ο όρος <<ισλαμοφοβία >> ανέδειξε ότι ο φόβος της αλλοίωσης της ευρωπαϊκής πολιτισμικής ταυτότητας λαμβάνει υπόσταση από τον ισλαμικό κίνδυνο. Αποτελεί μια κοινωνική κατασκευή που περιγράφει φαινόμενα και πράξεις μισαλλοδοξίας, διακρίσεων, αβάσιμου φόβου και ρατσισμού εναντίον του Ισλάμ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που σχετίζεται άμεσα με την ισλαμοφοβία, είναι η δια νόμου απαγόρευση της μουσουλμανικής μαντίλας στη Γαλλία.

Χρήσιμο είναι να αναφερθεί ότι η δυτική κοινή γνώμη επηρεασμένη από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διαμόρφωσε την αντίληψη, ότι πρόσφυγες και μετανάστες αποτελούν την αιτία αρκετών κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων. Ως εκ τούτου η εικόνα των προσφύγων διαστρεβλώνεται τις περισσότερες φορές, καθώς τα μέσα ενημέρωσης βρίσκονται σε διάδραση και αλληλεπίδραση με τις κοινωνικές διαδικασίες και με τον τρόπο παρουσίας της είδησης. Με άλλα λόγια στα μέσα ενημέρωσης καθρεπτίζονται και εκφράζονται οι εθνικές προκαταλήψεις και οι στερεοτυπικές πεποιθήσεις μιας μερίδας του πληθυσμού.

Ως εκ τούτου τα μέσα ενημέρωσης, μπορούν να τροφοδοτούν με αισθήματα φόβου τις κοινωνίες, με την προβολή αρνητικών ειδήσεων, στερεοτυπικών πεποιθήσεων, στάσεων, αλλά και με την παρουσίαση φαινομένων ισλαμοφοβίας. Ο κίνδυνος όμως από ένα τέτοιο διαμορφωμένο κλίμα τροφοδοτεί τη δυτική κοινή γνώμη να θεωρεί τους μουσουλμάνους ως απειλή για την κοινωνία της.⁵⁷ Για παράδειγμα σύμφωνα με μια έρευνα του 2019 που διεξήχθη για το Religion Monitor του Bertelsmann Stiftung επιβεβαιώθηκε και πάλι η μεγάλη καχυποψία απέναντι στους Μουσουλμάνους σε όλη την Ευρώπη. Στη Γερμανία και την Ελβετία, ένας στους δύο ερωτώμενους δήλωσε ότι θεωρεί το Ισλάμ απειλή.⁵⁸

Θα ήταν σημαντικό να αναφερθούν στο σημείο αυτό κάποιες συνέπειες των αντινομιμών της Ισλαμοφοβίας στις σύγχρονες κοινωνίες. Σύμφωνα με την έκθεση του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας (EUMC), οι μουσουλμάνοι αποτελούν τα θύματα των πράξεων ισλαμοφοβίας. Για παράδειγμα πολλοί Ευρωπαίοι μουσουλμάνοι, υφίστανται αρνητική μεταχείριση στην απασχόληση, τη στέγαση και την εκπαίδευση. Η μεταχείριση αυτή αποδίδεται σε ισλαμοφοβική συμπεριφορά, αλλά και σε

⁵⁷ Κωντσιόγλου, Χ. (2019), Ισλαμοφοβία οι αντινομίες στην κοινωνία και την εκπαίδευση, Αθήνα: Γρηγόρη.

⁵⁸ El Menouar, Y., Religious tolerance is widespread –but it does not extend to Islam, στο : <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/topics/latest-news/2019/july/religious-tolerance-is-widespread-but-it-does-not-extend-to-islam> (δημοσιεύτηκε το 2019).

ξενοφοβική εμπάθεια εντασσόμενη σε ένα γενικότερο πλαίσιο ξενοφοβίας και ρατσισμού κατά των μεταναστών και των μειονοτήτων. ⁵⁹

Οι σύγχρονες κοινωνίες βέβαια διέρχονται μια βαθύτατη κρίση αβεβαιότητας με αισθήματα ανασφάλειας. Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες θεωρούνται, είτε υπεύθυνοι για αυτή τη κατάσταση ,είτε πως την επιδεινώνουν. Με αποτέλεσμα να γίνονται εύκολα στόχος ρατσιστικών διακρίσεων . Επίσης η συνεχιζόμενη αθρόα έλευση νέων προσφύγων και η παραδοχή των κρατικών φορέων ,πως αδυνατούν να δώσουν λύσεις σε όλα τα προβλήματα της ποιότητας ζωής , δημιουργούν δυσκολίες στην αναγνώριση του πολιτισμικού τους υποβάθρου και του δικού τους ρόλου στην εξέλιξη του πολιτισμού ,στοιχεία δηλαδή που συνιστούν αναγκαίες προϋποθέσεις για την ουσιαστική τους ένταξη στις κοινωνίες υποδοχής και την ισότιμη μεταχείριση τους με την υπόλοιπη κοινωνία. Συνεπώς η εκδήλωση φαινομένων ισλαμοφοβίας , αποτελεί μια σαφή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που με τη σειρά της οδηγεί σε πρόκληση για τη κοινωνική συνοχή. ⁶⁰

5.3 Κίνδυνος ριζοσπαστικοποίησης

Το φαινόμενο της Ισλαμοφοβίας και η απουσία πολιτικών ενσωμάτωσης και αφομοίωσης των προσφύγων σχετικά με την ένταξη τους στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο μπορεί να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες εμφάνισης της ριζοσπαστικοποίησης. Ωστόσο η ριζοσπαστικοποίηση μπορεί να οδηγήσει μετέπειτα στο φανατισμό και τη βία. Όσοι ζητούν άσυλο οφείλουν να σέβονται τις αρχές και τις αξίες ενός κράτους. Με άλλα λόγια το προσφυγικό φαινόμενο δημιουργεί μια νέα κατάσταση ,όπου η ριζοσπαστικοποίηση συνιστά δηνυτική απειλή. Χαρακτηριστικά παρατηρείται μια αύξηση του φαινομένου της ριζοσπαστικοποίησης των προσφύγων έπειτα από το κλείσιμο της εισόδου των Βαλκανίων. ⁶¹

Η ριζοσπαστικοποίηση παρουσιάζεται περισσότερο στα “hotspots” ,όπου οι συνθήκες διαβίωσης σε αυτές τις δομές φιλοξενίας δεν είναι απόλυτα κατάλληλες. Ως εκ τούτου τα παράπονα των προσφύγων προς τις χώρες καταγωγής τους και η αβεβαιότητα και ανασφάλεια που βιώνουν στη χώρα υποδοχής λόγω της έλλειψης προοπτικών ένταξης αυξάνουν την πιθανότητα ανόδου της ριζοσπαστικοποίησης. ⁶² Η απόρριψη που βιώνουν από την εκμετάλλευση που υφίστανται, η κατά μέτωπο επίθεση που δέχονται από τις τοπικές κοινωνίες και η λάθος χειρισμοί από πλευράς τοπικών αρχών δημιουργούν κατάλληλο έδαφος για ριζοσπαστικοποίηση στη βία. Τα γεγονότα αυτά σε συνδυασμό με τη γενικότερη στάση της κοινωνίας ,τη πληθώρα αιτημάτων ασύλου και τις δυσκολίες

⁵⁹ EUMC , Muslims in the European Union : Discrimination and Islamophobia ,στο : <https://fra.europa.eu/en/publication/2012/muslims-european-union-discrimination-and-islamophobia> (δημοσιεύτηκε στις 05/09/2012).

⁶⁰ Κωντσιόγλου ,Χ. (2019), Ισλαμοφοβία οι αντινομίες στην κοινωνία και την εκπαίδευσης , Αθήνα: Γρηγόρη.

⁶¹ Rexhepi , P. (2018), <<Arab others at European borders : racializing religion and refugees along the Balkan route>>, Ethnic and Racial Studies , Vol41, (12), pp. 2229.

⁶² Eleftheriadou ,M. (2018),<<Refugee Radicalization / Militarization in the Age of the European Refugee Crisis: A Composite Model>> , Routledge Taylor and Francis Group , 32(8),pp. 1799.

οικογενειακής επανένωσης επιδρούν στη ριζοσπαστικοποίηση των προσφύγων, ωθώντας τους σε βίαιες πράξεις . Έτσι οι πρόσφυγες βρισκόμενοι σε ένα ξένο περιβάλλον με διαφορετική ταυτότητα ,θεωρούν ως κίνητρο τη δημιουργία μιας κλειστής ομάδας , η οποία είναι ευάλωτη ως προς την εμφάνιση τάσεων ριζοσπαστικοποίησης. Μια κλειστή ομάδα μπορεί να λάβει διαστάσεις απόρριψης από την ελληνική κοινωνία ή ακόμη και εχθρότητας απέναντι της. Προβληματισμό τέλος, παρουσιάζει και το φαινόμενο εμφάνισης αρχηγικών τάσεων ορισμένων ατόμων κατά την ενσωμάτωσή τους στην ελληνική κοινωνία ,γεγονός που συνεπάγεται ότι ασκούν σημαντική επιρροή σε ευάλωτες ομάδες ,όπως αυτές των προσφύγων και τις καθοδηγούν. ⁶³

5.4 Τρομοκρατία και προσφυγικό

Προκύπτει το ερώτημα ,με ποιο τρόπο συνδέεται η άνοδος της τρομοκρατικής απειλής με την κλιμακωτή αύξηση της εισροής μεταναστών και προσφύγων; Η ΕΕ και ο χώρος Σένγκεν υποδέχτηκαν μεγάλο αριθμό προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών ,οι οποίες προσπάθησαν να προσεγγίσουν τα ευρωπαϊκά σύνορα με σκοπό να αιτηθούν την λήψη διεθνούς προστασίας. Η πλειοψηφία των αιτούντων άσυλο υιοθετεί τη Μουσουλμανική πίστη και προέρχεται από χώρες που παρουσιάζουν έντονη τρομοκρατική δραστηριότητα. Το πρόβλημα έγκειται στην εκμετάλλευση των μεταναστευτικών διαδρομών από εξτρεμιστές , οι οποίοι εκμεταλλεύονται πιθανά παράθυρα εισόδου προς την ΕΕ για να επεκτείνουν την τρομοκρατική τους δραστηριότητα. Βλέποντας τις τρομοκρατικές επιθέσεις που βίωσε η Ευρώπη από το αποκαλούμενο Ισλαμικό κράτος , η μετανάστευση προβλήθηκε μέσα από το φακό της απειλής και έλαβε διαστάσεις διεθνούς ασφάλειας. Στην πραγματικότητα όμως, δεν αποδεικνύεται στατιστική σχέση μεταξύ της μετανάστευσης και της τρομοκρατίας. Επομένως οι πρόσφυγες και οι μετανάστες δεν αποτελούν απειλή για την εξάπλωση της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας . Μάλιστα η πλειοψηφία των προσώπων που ενεπλάκησαν σε τρομοκρατικές επιθέσεις τη περίοδο 2014-2017 ήταν ευρωπαίοι πολίτες και μάλιστα τέσσερις από αυτούς αιτούντες άσυλο που δεν δικαιούνταν τη λήψη διεθνούς προστασίας. Ως εκ τούτου δεν ήταν πρόσφυγες.

Ακόμη οι επιθέσεις που διαπράττονται από ξένους <<ευρωπαίους >> μαχητές του ISIS είναι γενικά πιο οργανωμένες σε σχέση με τη ριζοσπαστικοποίηση και στρατολόγηση των μεταναστών και των προσφύγων.⁶⁴ Με αποτέλεσμα η ασφαλειοποίηση του προσφυγικού και η σύνδεση του με την εξάπλωση της τρομοκρατίας , αποτελούν αφηγήσεις που δεν επιβεβαιώνονται στατιστικά . Στην ουσία απλά δημιουργούν ένα κλίμα ξеноφοβίας και ισλαμοφοβίας. ⁶⁵

Ειδικότερα σε οκτώ από δέκα χώρες της ΕΕ σε μια έρευνα πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες απάντησαν ότι η άφιξη των προσφύγων αυξάνει τη πιθανότητα τρομοκρατικού χτυπήματος. Στην Ουγγαρία το ποσοστό αυτό αγγίζει το 76%, ενώ στη

⁶⁴ Antunez , J.(2019), <<Refugees and Terrorism : the Real Threat>>, International Security Studies Group ,0(0),pp.1-19.

⁶⁵ Σπανού, Α., Μετανάστευση της τρομοκρατίας ή τρομοκρατία της μετανάστευσης ,στο: <https://thesafiablog.com/2020/02/02/migrationandterrosism/> (δημοσιεύτηκε στις 02/02/2020).

Πολωνία το 71%. Αντίθετα στη Γαλλία όπου έγινε δύο φορές στόχος τρομοκρατικών επιθέσεων , το 51% δεν θεωρεί ότι η τρομοκρατία συνδέεται με το προσφυγικό. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά το Pew Research Center :<<στο μυαλό των ευρωπαίων υπάρχει σαφή σύνδεση ανάμεσα στους πρόσφυγες και στην τρομοκρατική απειλή>>. ⁶⁶

Αν και μέχρι σήμερα δεν έχουν υπάρξει πολλές και εις βάθος έρευνες της σύνδεσης των δύο αυτών φαινομένων θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η σχέση μεταξύ τους είναι αρκετά περίπλοκη και σχετίζεται και σε κάποιο βαθμό με τη παγκοσμιοποίηση. Μια πιθανή πτυχή της σύνδεσης προσφυγικού-τρομοκρατίας είναι μέσω των δομών φιλοξενίας ,όπου γίνεται όλη η προετοιμασία για τη στρατολόγηση και το φανατισμό τους ,χωρίς να έχει παρατηρηθεί κάτι τέτοιο στην Ελλάδα μέχρι σήμερα . Αντίθετα έχει παρατηρηθεί και το αντίστροφο φαινόμενο , δηλαδή τα κέντρα φιλοξενίας να αποτελούν εν τέλει στόχους τρομοκρατικών επιθέσεων ,όπως συνέβη στη Γερμανία και Σουηδία. Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο είναι η διασπορά ατόμων που ζουν σε χώρες υποδοχής και που πιθανόν αποτελούν τον πυρήνα δημιουργίας τρομοκρατικών επιθέσεων. Υπάρχουν τρομοκρατικά χτυπήματα μέσα στην Ευρώπη που δεν έχουν άμεση σύνδεση με δίκτυα τρομοκρατίας τύπου Αλ Κάιντα ,αλλά γεννήθηκαν, μεγάλωσαν και ριζοσπαστικοποιήθηκαν σε ευρωπαϊκό έδαφος.

Αν παρατηρήσει κανείς τις χώρες που επηρεάστηκαν περισσότερο από την τρομοκρατία (Πακιστάν, Αφγανιστάν, Συρία και Ιράκ)θα εντοπίσει τον λόγο που αυξήθηκαν οι προσφυγικές ροές προς την Ευρώπη εξαιτίας αυτού του γεγονότος.

Γενικότερα υφίσταται το φαινόμενο ότι τρομοκράτες προσπαθούν να εισβάλλουν σε ομάδες προσφύγων και μεταναστών για την εκπλήρωση των στόχων τους. Στο σημείο αυτό είναι καλό να αναφερθεί ότι ξένοι μαχητές από τον ευρωπαϊκό χώρο κατευθύνθηκαν στη Συρία και το Ιράκ , καθώς και ότι παιδιά προσφύγων δεύτερης και τρίτης γενιάς αποδεικνύεται ότι είναι πιθανό να διαμορφωθούν σε τρομοκράτες. Παιδιά που δεν δέχονται ή δεν μπορούν να ενσωματωθούν ,παιδιά που βιώνουν δύσκολες συνθήκες ριζοσπαστικοποιούνται .

Συνοψίζοντας ,όπως αναφέρουν και διάφορες οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν πρέπει να συγχέονται ή να συσχετίζονται οι πρόσφυγες με τους τρομοκράτες ,διότι οι πρόσφυγες είναι συνήθως τα θύματα της τρομοκρατίας. Οποιαδήποτε προσπάθεια άμεση σύνδεσης προσφυγικού-τρομοκρατίας υπάρχει περίπτωση εξαγωγής λανθασμένων συμπερασμάτων. ⁶⁷

5.5 Θύματα εμπορίας ανθρώπων

⁶⁶ Αναστασοπούλου ,Ε., Περισσότερη τρομοκρατία λόγω προσφύγων; στο: <https://p.dw.com/p/1JNOJ> (δημοσιεύτηκε στις 12/07/2016).

⁶⁷ Μαστρογεωργίου, Γ., Τρομοκρατία και Προσφυγικό :Υπάρχει σχέση; Η περίπτωση της Ευρώπης ,στο: <https://www.protagon.gr/apopseis/ideas/44341292055-44341292055> (δημοσιεύτηκε στις 15/12/2016).

Η εμπορία ανθρώπων αποτελεί μια πτυχή της ανθρώπινης ασφάλειας και θεωρείται ως ένα από τα σοβαρότερα εγκλήματα παγκοσμίως. Συνιστά σοβαρή παραβίαση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και συγκαταλέγεται στη κατηγορία των διεθνών οργανωμένων εγκλημάτων. Το φαινόμενο αυτό επειδή περιλαμβάνει τη μετακίνηση προσώπων από μια χώρα σε μια άλλη ,συνδέεται με τη μετανάστευση. Πιο συγκεκριμένα , η εμπορία ανθρώπων, οι μετακινήσεις προσφύγων και η παράνομη διακίνηση μεταναστών ,αποτελούν περιπτώσεις μετακίνησης προσώπων που λαμβάνουν χώρα παραμερίζοντας το κανονιστικό και θεσμικό πλαίσιο. Δεδομένης της σχέσης της μετανάστευσης με την εμπορία ανθρώπων τα κράτη υποδοχής μεταναστών στα πλαίσια του σχεδιασμού της μεταναστευτικής τους πολιτικής ,δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη και καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης .

Ωστόσο στο πλαίσιο της σχέσης μεταξύ εμπορίας ανθρώπων και μετανάστευσης ,αλλά και πολιτικών αντιμετώπισης τους , τίθεται το ζήτημα της διάκρισης μεταξύ εμπορίας ανθρώπων και της παράνομης διακίνησης μεταναστών. Πρόκειται για δύο ξεχωριστά αδικήματα , παρόλα' αυτά τα δυο αυτά φαινόμενα παρουσιάζουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Τα βασικά αίτια μετακίνησης που εντοπίζονται στις χώρες προέλευσης και στις δύο περιπτώσεις είναι η ανεργία, η έλλειψη πρόσβασης στην εκπαίδευση ,οι ένοπλες συγκρούσεις και φυσικές καταστροφές. Με αποτέλεσμα η μετακίνηση μπορεί να είναι συνειδητή επιλογή ή προϊόν εξαπάτησης ή εκμετάλλευσης της ευάλωτης θέσης των συγκεκριμένων προσώπων.

Σύμφωνα με μια πρόσφατη έρευνα που δημοσίευσε ο Διεθνής οργανισμός Μετανάστευσης και αναφέρεται στη περίοδο 2016, 7 στους 10 πρόσφυγες και μετανάστες έχουν πέσει θύματα trafficking και άλλων πρακτικών εκμετάλλευσης στην προσπάθειά τους να προσεγγίσουν στην Ευρώπη. Το διαδίκτυο ,τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι νέες τεχνολογίες χρησιμοποιούνται συχνά για την προσέλκυση των δυνητικών θυμάτων εμπορίας. Επίσης έχει αναφερθεί η περίπτωση ύπαρξης δικτύου εμπορίας οργάνων και αίματος που εκμεταλλεύεται τους πρόσφυγες. Βέβαια ας σημειωθεί ότι στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με το ζήτημα της προόδου των ενεργειών για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων αναφέρονται περιοριστικά οι τάσεις όσον αφορά την εμπορία ανθρώπων στο πλαίσιο της μετανάστευσης και του ασύλου ,δίνοντας έμφαση στη φροντίδα και προστασία των θυμάτων και λιγότερο στην πρόληψη του φαινομένου. Ωστόσο υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι τα εγκληματικά δίκτυα που εμπλέκονται στην εμπορία ανθρώπων έχουν εκμεταλλευτεί σε μεγάλο βαθμό τη μεταναστευτική κρίση στοχοποιώντας τα πιο ευάλωτα άτομα ,όπως οι γυναίκες και τα παιδιά.⁶⁸

Εν κατακλείδι δεδομένου ότι η εμπορία ανθρώπων ,τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο ,αποτελεί μια μορφή οργανωμένου διασυνοριακού εγκλήματος τα κράτη υποχρεούνται να υιοθετήσουν μέτρα κατασταλτικού χαρακτήρα για την καταπολέμηση του. Αφορούν κυρίως τη δίωξη των δραστών και την εξάρθρωση των οργανωμένων εγκληματικών κυκλωμάτων. Έτσι ανάμεσα στις κυριότερες υποχρεώσεις των κρατών περιλαμβάνονται : η υιοθέτηση αυστηρών ποινών για τους δράστες, η προώθηση της

⁶⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο , Θέμα :7 στους 10 πρόσφυγες θύματα trafficking στο ταξίδι προς τη Μεσόγειο ,στο: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2016-007878_EL.html (δημοσιεύτηκε στις 19/10/2016).

συνεργασίας μεταξύ των διωκτικών αρχών , η ενίσχυση των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού των αρχών αυτών για τον αποτελεσματικότερο χειρισμό των υποθέσεων εμπορίας ανθρώπων, ο αυστηρός έλεγχος των συνόρων, η χρήση της τεχνολογίας για τη συλλογή και ανταλλαγή πληροφοριών και η δικαστική συνεργασία.⁶⁹

Συμπεράσματα

Με δεδομένη τη ρευστή γεωπολιτική κατάσταση στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής το προσφυγικό ζήτημα εξακολουθεί να απασχολεί τις χώρες της Ευρώπης. Η Ευρώπη έχει έρθει αντιμέτωπη με το εγχείρημα παροχής προστασίας και χορήγησης ασύλου σε άτομα που έχουν βάσιμο λόγο που εγκαταλείπουν τη πατρίδα τους και εισρέουν στο έδαφος της. Ωστόσο ,τόσο οι πολιτικές καταστολής ,όσο και οι πολιτικές πρόληψης της ΕΕ υπήρξαν αναποτελεσματικές. Ακόμη παρά το γεγονός ότι η ΕΕ στηρίζει την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών ένταξης , η κατάσταση που επικρατεί μεταξύ των κρατών μελών είναι ιδιαίτερα άنيση. Χρήσιμο θα ήταν η ΕΕ να μην περιοριστεί μόνο στη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών , αλλά να υιοθετήσει μια σφαιρική προσέγγιση της ασφάλειας με άλλες χώρες για την καταπολέμηση των σύγχρονων προκλήσεων.

Η διατήρηση της ακεραιότητας της εθνικής ασφάλειας και ως εκ τούτου και της ευρωπαϊκής εξαρτάται σήμερα από μη παραδοσιακές και ασύμμετρες προκλήσεις. Ας σημειωθεί ότι στο διεθνές περιβάλλον σημαντική είναι η συνεισφορά της πληροφόρησης , αφού η λήψη μιας απόφασης επιβάλλει αξιόπιστη συλλογή και ανάλυση πληροφοριών, καθώς και έγκαιρη πληροφόρηση που θα βοηθήσει στην αποτροπή νέων προκλήσεων στο μέλλον. Με αυτό τον τρόπο οι αρχές κάθε κράτους μαζί και η Ελλάδα θα μπορεί να προβλέψει κάθε μορφή απειλής ασφάλειας, όπως για παράδειγμα η παράτυπη μετανάστευση ή το οργανωμένο έγκλημα ,όπου μια πιθανή συνεργασία μεταξύ των χωρών μέσω της πληροφόρησης θα μπορούσε να περιορίσει τέτοια ζητήματα.

Όσον αφορά τώρα το ζήτημα της ισλαμοφοβίας σύμφωνα με όσα ειπώθηκαν και παραπάνω αποτελεί μια θετική αντανακλαστική απάντηση στην απειλή ή το αίσθημα της απειλής που προκαλεί η ριζοσπαστικοποίηση σημαντικού αριθμού προσφύγων . Αποτελεί μια κοινωνική πραγματικότητα που εμπερικλείει μια επιφυλακτικότητα έναντι του Ισλάμ που τείνει να αλλάξει μελλοντικά. Η αλλαγή αυτή βασίζεται κυρίως στον τρόπο με τον οποίο εκφράζονται και μεταδίδονται τα μηνύματα.

Ειδικά για την αντιμετώπιση και την μείωση του φαινομένου της ριζοσπαστικοποίησης των προσφύγων που εμφανίζεται σήμερα κυρίως στις δομές φιλοξενίας κομβικό ρόλο διαδραματίζουν η αναμόρφωση των πολιτικών ένταξης και αφομοίωσης των προσφύγων, η βελτίωση των συνθηκών διαμονής και στέγασης ,καθώς και οι πολιτικές που στοχεύουν στην ανάδειξη της πολυμορφίας των δυτικών κοινωνιών και στην αποδοχής της πολυπολιτισμικότητας , ως ένα μέτρο με σκοπό να συνυπάρξουν άτομα διαφορετικών ιδεών, θρησκειών και εθίμων. Επιπλέον με την επανεξέταση και αναθεώρηση των πολιτικών ένταξης που εφαρμόζονται σήμερα , θα μπορέσουν να περιοριστούν

⁶⁹ Κυριαζή ,Τ. (2010), Εμπορία Ανθρώπων , Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

περιπτώσεις ρατσιστικών και ξενοφοβικών αισθημάτων , καταδικάζοντας οποιοδήποτε περιστατικό βίας και μίσους και υπενθυμίζοντας πάντοτε τις αρχές και τις αξίες της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Ακόμη σύμφωνα και με τη βιβλιογραφική επισκόπηση που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της εργασίας δεν προκύπτει ότι υπάρχει κάποια άμεση σύνδεση του προσφυγικού φαινομένου με την τρομοκρατία , εφόσον κάτι τέτοιο δεν αποδεικνύεται με στατιστικά στοιχεία. Οποιαδήποτε προσπάθεια άμεσης σύνδεσης είναι πιθανό να οδηγήσει σε λάθος συμπεράσματα.

Απολήγοντας μια συνολική αντιμετώπιση του προσφυγικού φαινομένου επιβάλλει κάποιες αλλαγές θεσμικού πλαισίου και σωστό σχεδιασμό προστασίας των συνόρων ξηράς και θάλασσας για την αντιμετώπιση εγκληματικών δικτύων διακίνησης προσώπων. Επίσης απαιτεί συνεργασία με τις γειτονικές χώρες ,συγκρότηση πολυμερούς στρατηγικής και αναδιαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής με γνώμονα πάντα την ίση μεταχείριση των προσφύγων και την προστασία των δικαιωμάτων τους σε διεθνές επίπεδο.

Βιβλιογραφία

Antunez , J. C. (2019), ‘*Refugees and Terrorism : the real threat*’, Spain: International Security Studies Group,0(0),pp. 1-19.

Alvanou, M. (2020), *COVID-19 and the virus of violence*, Italy : ITSTIME .

Balzacq , T. (2005), ‘*The Three Faces of Securitization: political agency ,audience and context*’, European Journal of International Relations, 11(2) ,pp.171-201.

Buzan , B. (1991 b), *People, States and Fear : an agenda for international security studies in the post –cold war era* , 2nd ed. , Hemel Hempstead : Harvester Wheatsheaf .

Buzan , B. ,Waever, O. and de Wilde , J. (1998), *Security : A new Framework for Analysis* ,Boulder & London :Lynne Rienner .

Buzan, B. and Waever,O. (2003), *Regions and Powers –The Structure of International Security* , Cambridge: Cambridge University Press.

Eleftheriadou ,M. (2018), ‘*Refugee Radicalization /Militaryization in the Age of the European Refugee Crisis: A Composite Model*’, London :Routledge Taylor and Francis Group, 32(8) ,pp. 1797-1818.

Eleftheriadou , M. (2020), ‘*Fight after flight ? , An exploration of the radicalization potential among refugee in Greece*’,London :Routledge Taylor and Francis Group,31(1) , pp. 34-60.

Held , D., McGrew , A., Goldblatt, D. and Perraton ,J. (1999), ‘*Global Transformations : politics , economics and culture*’,Stanford : Stanford University Press, pp.1-31.

Human Security Report Project , (2012), *Sexual Violence, Education and War: Beyond the Mainstream Narrative*, Vancouver : Human Security Press.

Himmrich, J. (2018), ‘*‘A’ Hybrid Threat ’ European militaries and migration* ‘ ,Dahrendorf Forum IV : Working Paper No.02 ,pp.1-23.

International Commission of Jurists , (2014), *Μετανάστευση και Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων* ,Geneva . Available at: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2011/01/migration-and-international-human-rights-law-practitioners-guide-2014-greek.pdf> .

Karyotis ,G.(2012),‘*Securitization of Migration in Greece: Process ,Motivates and Implications*’,International Political Sociology, 6(4) ,pp.390-408.

Kicinger, A. (2004), *International Migration as a Non- Traditional Security Threat and the EU Responses to this Phenomenon* , Berlin :CEFMR Working paper,pp.1-10.

Lake, D.A. and Patrick, M. (1997), *Regional Orders: Building Security in the New World* ,USA: Penn State University Press .

Middleton ,A. (2016), ‘*Populist radical right parties and the securitization of migration in France*’, Independent Study Project (ISP) Collection, pp.4-30.

Neville , D., SY,S. and Rigon ,A. (2016), *On the Frontline: the hotspot approach to managing migration* .European Parliament . Available at:
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556942/IPOL_STU\(2016\)556942_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556942/IPOL_STU(2016)556942_EN.pdf).

Rexhepi , P. (2018), ‘*Arab others at European borders : racializing religion and refugees along the Balkan route*’, Ethnic and Racial Studies , 41(12), pp. 2215-2234 .

Kenneth,F., McKenzie ,JR.(2000), *The Revenge of the Melians : Asymmetric Threats and the Next QDR*, n. 62 , National Defense University Washington : Institute for National Strategic Studies .

United Nations Trust Fund for Human Security , (2009), *Human Security in Theory and Practice* , New York : United Nations .

Weiner, M. (1933), ‘*Security, Stability and International Migration*’ , International Security: The MIT Press ,vol. 17 no.3, pp. 91-126.

Williams ,M.C.(2003) , ‘*Words , Images, Enemies : Securitization and International Politics*’, International Studies Quarterly: Wiley,Vol.47 no.4 ,pp. 511-531.

Ελληνική Βιβλιογραφία :

Baylis , J., Smith , S. and Owens, P. (2013), *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής : μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις* , Θεσσαλονίκη : Επίκεντρο.

Heywood, A. (2013), *Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή* , (Μτφρ.-Επιμ.) Χ. Φραγκονικολόπουλος –Φ. Προέδρου, Αθήνα :Κριτική.

Jackson ,R , and Sorensen ,G.(2006). *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων: Η Σύγχρονη Συζήτηση* , (Μτφρ. Χ. Κωνσταντινίδης), (Επιμ. Π. Τσάκωνας) Αθήνα: Gutenberg .

Γενική Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (2010), ‘‘Σχέδιο στρατηγικής εσωτερικής ασφάλειας για την Ευρωπαϊκή Ένωση Προς ένα ευρωπαϊκό πρότυπο ασφάλειας’’, Γενική Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, σσ . 7-31. Διαθέσιμο στο : <https://www.consilium.europa.eu/media/30737/qc3010313elc.pdf>

Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (2006), *Εισαγωγή στη Διεθνή Προστασία , Προστατεύοντας τους πρόσφυγες εντολής της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες* ,Αθήνα : Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες .

Ήφαιστος ,Π.(1999), *Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*, Αθήνα : Ποιότητα.

Κωντσιόγλου, Χ.(2019), *Ισλαμοφοβία :οι αντινομίες στην κοινωνία και στην εκπαίδευση* , Αθήνα: Γρηγόρη.

Καρύδης, Γ. (2001),*Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα* , Αθήνα: Παπαζήση.

Κουραχάνης, Ν.(2019), *Πολιτικές στέγασης προσφύγων* ,Αθήνα: Τόπος .

Κουσκουβέλης ,Η. (2004), *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα: Ποιότητα.

Κυριαζή, Τ. (2010), *Εμπορία Ανθρώπων* , Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη.

Μικέλης ,Κ.(2019), ‘‘ Διεθνείς Σχέσεις και η Ασφάλεια ως Γλωσσική Πράξη: Οντολογικά Διακυβεύματα και Προκλήσεις ‘’,*Φιλοσοφείν: επιστήμη, εύνοια, παρρησία*,(19), σσ.203-222.

Ντόκος, Θ. (2011), ‘‘*Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας : Η ανάγκη μεταρρύθμισης του μηχανισμού διαχείρισης εκτάκτων καταστάσεων*’’, ΕΛΙΑΜΕΠ, Νο 16, σσ .3-37.

Μαρούδα . Μ.-Ν. και Σαραντή ,Β.(2016), *Προσφυγικό Δίκαιο Ερμηνεία-Διαγράμματα – Υποδείγματα* ,Αθήνα :Νομική Βιβλιοθήκη.

Μαρμάνη , Φ. Κ. (2018), *Το προσφυγικό πρόβλημα , η διάσταση του φύλου*. Αθήνα : Παπαζήση.

Μπόση, Μ. (1996), *Ελλάδα και Τρομοκρατία εθνικές και διεθνείς διαστάσεις* , Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα .

Μπόση, Μ. (2014), *Η Διεθνής Ασφάλεια στον Μεταψυχροπολεμικό Κόσμο*, Αθήνα: Ποιότητα.

Νάσκου –Περράκη Π. (1999), *Περί Ασύλου και Προσφύγων*, Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Παυλίδου ,Ε. (2014), *Από την από-ασφαλειοποίηση του μειονοτικού εθνικισμού στην από-πολιτικοποίηση του εθνοτικού στοιχείου της ταυτότητας . Η περίπτωση της αλβανικής μειονότητας στη FYROM* .Θεσσαλονίκη :Πανεπιστήμιο Μακεδονίας .

Σπυροπούλου, Γ. και Χριστόπουλος, Δ.(2016), *Προσφυγικό : <<Θα τα καταφέρουμε>>; Ένας απολογισμός διαχείρισης και προτάσεις διεξόδου*, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου , Αθήνα: Παπαζήση.

Τζαβέλλα Φ., Δρελιώζη Α., και Πρεζεράκος Π.(2020), ‘*Η ευρωπαϊκή προσφυγική κρίση στον ελλαδικό χώρο , Η πρόκληση της διαχείρισης των υγειονομικών προβλημάτων των ανηλίκων προσφύγων*’, Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής, 37(1),pp. 28-41.

Τσερβενής, Β.(2016), *Η Ευρώπη και η Ελλάδα ενώπιον του προσφυγικού προβλήματος :Σύγχρονες Προκλήσεις –Νέες Ισορροπίες* ,Αθήνα: Πληθώρα.

Φακιολάς ,Ε.(1999), ‘*Ασφάλεια ,Στρατηγική και Διαλεκτικός Ρεαλισμός : Οντολογικά και Επιστημολογικά Ζητήματα στη Συγκρότηση μιας Διαφορετικής Προσέγγισης της Διεθνούς Πολιτικής*’ ,Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών,100, σσ.79-113 .

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία :

NDSS2020 (2020) . Θερινό σχολείο : Φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές και τεχνικά έργα 2020 . Διαθέσιμο στο : <https://eeyem.eap.gr/ndss2020/>

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2016). Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας ,18 Μαρτίου 2016. Διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> [Πρόσβαση 18 Μαρτίου 2016]

El-Menouar ,Y. (2019), *Religious tolerance is widespread –but it does not extend to Islam* ,Bertelsmann Stiftung .Available at : <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/topics/latest-news/2019/july/religious-tolerance-is-widespread-but-it-does-not-extend-to-islam> [Πρόσβαση 19 Ιουλίου 2019]

EUMC , (2006) , *Muslims in the European Union : Discrimination and Islamophobia* , Available at : https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/eumc-2006-muslims-in-the-eu-discrimination-and-islamophobia_en.pdf [Downloaded : 10 August 2012]

Hayes ,J.(2015).Securitization Forum : The theory gap and securitization as a form of identity politics, Duck of Minerva.Διαθέσιμο στο : <https://www.duckofminerva.com/2015/09/securitization-forum-the-theory-gap-and-securitization-as-a-form-of-identity-politics.html> [Πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου 2015]

UNHRC (2020). Figures at a glance . Διαθέσιμο στο: https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2020/10/FiguresAtAGlance_2020_Gr_1910.pdf [Πρόσβαση 18 Ιουνίου 2020]

Edwards , A. (2016) , ‘ Πρόσφυγας ‘ ή ‘Μετανάστης ‘ – Ποιος όρος είναι ο σωστός ; ,UNHRC . Διαθέσιμο στο: https://www.unhcr.org/gr/12771-prosfygas_i_metanastis.html [Πρόσβαση 11 Ιουλίου 2016]

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (2019). Κεφ. 1.2-Μεταναστευτική Ορολογία .Διαθέσιμο στο: <http://www.opengov.gr/immigration/?p=798> [Πρόσβαση 15 Ιανουαρίου 2019]

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου . Η Αίτηση Ασύλου (Διεθνούς Προστασίας) . Διαθέσιμο στο: <https://migration.gov.gr/gas/diakasia-asyloy/i-aitisi-gia-asylo/>.

Ηνωμένα Έθνη (1951). Σύμβαση του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων .Διαθέσιμο στο: <https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2018/01/04-symvasiprotokollo.pdf> [Πρόσβαση 28 Ιουλίου 1951]

OPERATIONAL PORTAL REFUGEE SITUATIONS, (2009), *Mediterranean situation: Greece*. Available at : <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>

UNCHR . Πρωτόκολλο της 31.1.1967 για τη Νομική κατάσταση των προσφύγων. Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4ba87af22>.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο , (2016). Θέμα: 7 στους 10 πρόσφυγες θύματα trafficking στο ταξίδι προς την Μεσόγειο. Διαθέσιμο στο : https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2016-007878_EL.html [Πρόσβαση 16 Οκτωβρίου 2016]

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. UNHRC .Διαθέσιμο στο: <https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/LAW102/%CE%A5%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%85%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C%201%CE%B7%CF%82%20%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82/Aristotle%20University%20presentation.pptx>

EUR-Lex (2015) . 'Eurodac: Ευρωπαϊκό σύστημα για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων των αιτούντων άσυλο. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133081> [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2015]

Λυδάκη ,Ε. (2010), *Οργανωμένο Έγκλημα : Έννοια, χαρακτηριστικά, αντιμετώπιση* ,Ελληνική Αστυνομία Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. Διαθέσιμο στο : http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=2481&Itemid=400&lang=

Μαστρογεωργίου ,Γ. (2016), '' *Τρομοκρατία και Προσφυγικό :Υπάρχει σχέση; Η περίπτωση της Ευρώπης*'' , Protagon . Διαθέσιμο στο: <https://www.protagon.gr/apopseis/ideas/44341292055-44341292055>[Πρόσβαση 15 Δεκεμβρίου 2016]

Σπανού , Α. (2020) . Μετανάστευση της τρομοκρατίας ή τρομοκρατία της μετανάστευσης ; Διαθέσιμο στο: <https://thesafiablog.com/2020/02/02/migrationandterrosrism/> [Πρόσβαση 2 Φεβρουαρίου 2020]

Αναστασοπούλου , Ε. (2016) . Περισσότερη τρομοκρατία λόγω προσφύγων; Διαθέσιμο στο : <https://p.dw.com/p/1JNOJ> [Πρόσβαση 12 Ιουλίου 2016]

Actionaid . Ιστορίες προσφύγων . Διαθέσιμο στο: <https://www.actionaid.gr/upostirixemas/marturies-prosfygon/>

UNHRC (2020). <<Ακούμε τις γυναίκες και γινόμαστε η φωνή τους >> .Διαθέσιμο στο: <https://www.unhcr.org/gr/17583-akoume-tis-gynaikes-kai-ginoamste-i-foni-tous.html> [Πρόσβαση 25 Νοεμβρίου 2020]

UNHRC (2021). <<Το μόνο που θέλω είναι έναν γιατρό για τον αδερφό μου και ένα σχολείο για μένα >>.Διαθέσιμο στο : <https://www.unhcr.org/gr/18165-want-doctor-brother-school.html> [Πρόσβαση 20 Ιανουαρίου 2021]

Παράρτημα Ι

Βιοματικές μαρτυρίες προσφύγων

Παρακάτω αναφέρονται κάποιες βιοματικές ιστορίες προσφύγων οι οποίες συλλέχθηκαν από συνεντεύξεις της ActionAid και της UNHCR :

Όπως έχει δηλώσει η Avezou (27 ετών από το Αφγανιστάν) :<< ζούσαμε σε ένα μικρό χωριό και η ζωή μας ήταν απλή, αλλά καλή . Μετά μας επιτέθηκαν οι Ταλιμπάν . Αν δεν συνεργαστείς μαζί τους , σε σκοτώνουν .Σε αναγκάζουν να σκοτώσεις και να κλέψεις .Εμείς δεν θέλαμε και έτσι φύγαμε .Είμαι 27 χρονών. Δεν έχω καταλάβει τίποτα από τη ζωή μου .Άλλες γυναίκες στη Ευρώπη έχουν σπουδάσει, έχουν την δουλειά τους .Εμείς τίποτα .Πόσα νέα άτομα έχουμε χάσει εξαιτίας των Ταλιμπάν ;Πόσες γυναίκες έχουν βιαστεί; Σκότωναν δημοσίως για παραδειγματισμό>>.

Σε μια άλλη συνέντευξη η Hannan (23 ετών από τη Συρία) αναφέρει: << Στην Ελλάδα βρίσκομαι επτά μήνες .Έφυγα από τη Συρία μαζί με τα τρία μου παιδιά με σκοπό να φτάσω στην Γερμανία .Όταν φτάσαμε δεν ξέραμε τις διαδικασίες . Συνάντησα ανθρώπους της ActionAid στη Μόρια. Ήρθαν και μας μίλησαν .Κουβέντιασαν μαζί μας .Δέθηκα μαζί τους. Μας βοήθησαν ένιωσα ασφάλεια και συμμετείχα σε δραστηριότητες όπως το ράψιμο και πλέξιμο. Ήταν πολύ σημαντικό, αφού ήταν ένας τρόπος να βγαίνουμε από την καθημερινότητα μας και τις σκέψεις μας>>. ⁷⁰

Η 43 ετών Lana ,αιτούσα άσυλο από τη Συρία είναι μια από τις πρώτες γυναίκες που εντάχθηκαν στην Επιτροπή Γυναικών που δραστηριοποιείται στο Κέντρο Υποδοχής στη Χίο με στόχο την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας .Μετά την εξαφάνιση του συζύγου της το 2018 αποφάσισε να φύγει από τη Συρία. Όπως αναφέρει :<< σε πολλές χώρες του κόσμου η βία κατά των γυναικών είναι αποδεκτή και αποτελεί καθημερινό φαινόμενο. Αυτή η δράση της επιτροπής είναι σημαντική γιατί οι γυναίκες χρειάζονται χρόνο για να νιώσουν ασφαλείς ,αφού είναι δύσκολο να μοιραστείς μια τέτοια τραυματική εμπειρία >>. ⁷¹

Η Nasro Mohamed (14 ετών από τη Σομαλία) έφτασε με μια ανθρωπιστική πτήση στην Γερμανία μαζί με την 41 έτους μητέρα της και τον αδερφό τους που πάσχει από μια σοβαρή ασθένεια. Χαρακτηριστικά αναφέρει:<< το μόνο που θέλω είναι έναν γιατρό για τον αδερφό μου και ένα σχολείο για μένα>>. Οι αντάρτες απείλησαν τη μητέρα της και τότε ξεκίνησε το ταξίδι διαφυγής προς την Ελλάδα το 2018. Η οικογένεια έφτασε στη Λέρο όπου διέμεινε για 10 μήνες και έπειτα μετεγκαταστάθηκαν στη Γερμανία. ⁷²

⁷⁰ Actionaid , Ιστορίες προσφύγων ,στο: <https://www.actionaid.gr/upostirixe-mas/marturies-prosfygon/>

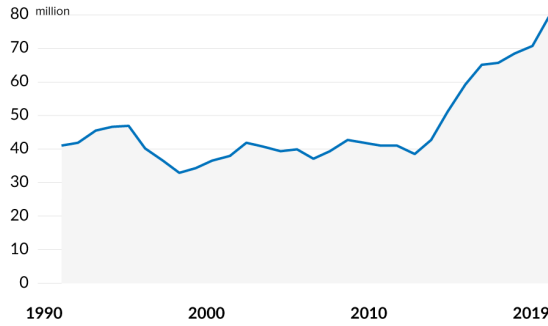
⁷¹UNHRC , <<Ακούμε τις γυναίκες και γινόμαστε η φωνή τους >>,στο: <https://www.unhcr.org/gr/17583-akoume-tis-gynaikes-kai-ginoamste-i-foni-tous.html> (δημοσιεύτηκε στις 25/11/2020).

⁷² UNHRC, << Το μόνο που θέλω είναι έναν γιατρό για τον αδερφό μου και ένα σχολείο για μένα >> ,στο: <https://www.unhcr.org/gr/18165-want-doctor-brother-school.html> (δημοσιεύτηκε στις 20/01/2021).

Παράρτημα II

79.5 MILLION forcibly displaced people worldwide at the end of 2019

Source: UNHCR / 18 June 2020

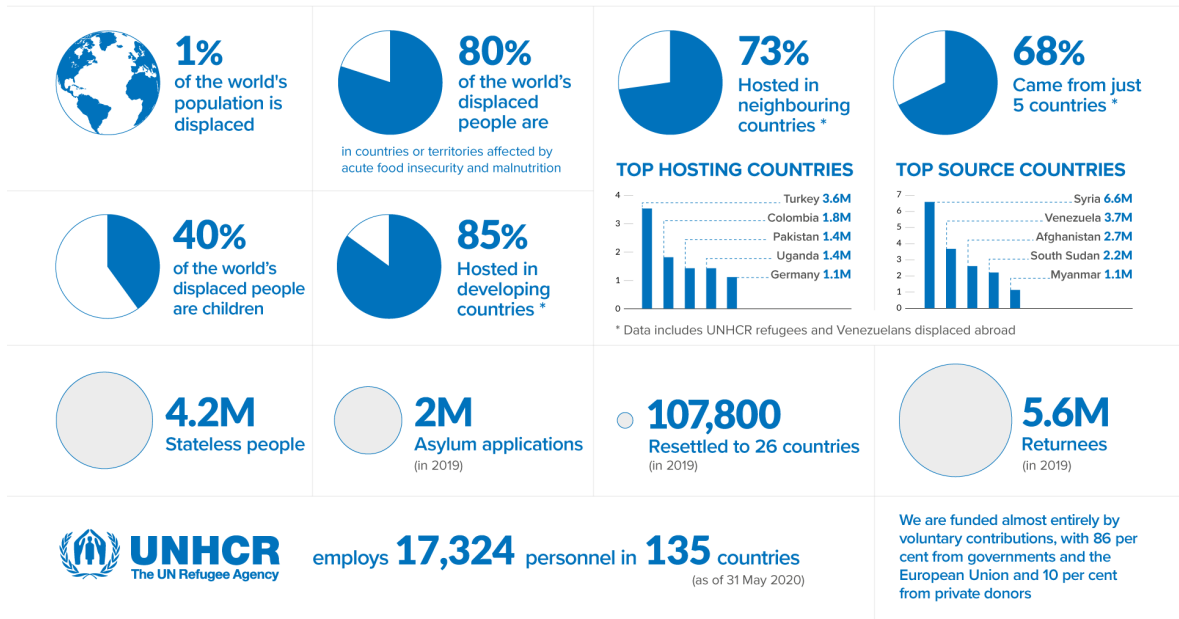

45.7M Internally displaced people

Source: IDMC

4.2M Asylum-seekers

3.6M Venezuelans displaced abroad

Πηγή: UNHCR /18 Ιουνίου 2020

Στα τέλη του 2019 υπήρχαν

**26 εκατομμύρια
πρόσφυγες**

σε όλο τον κόσμο

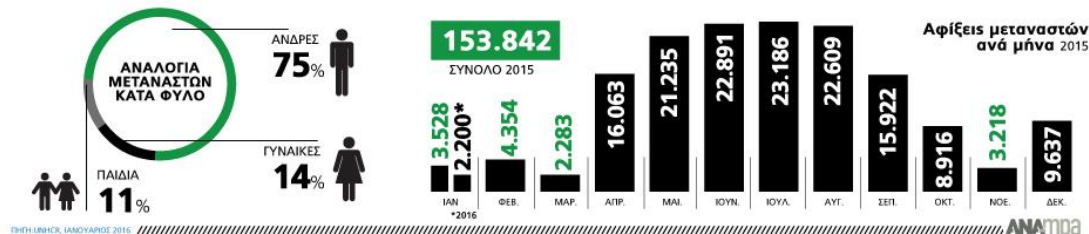
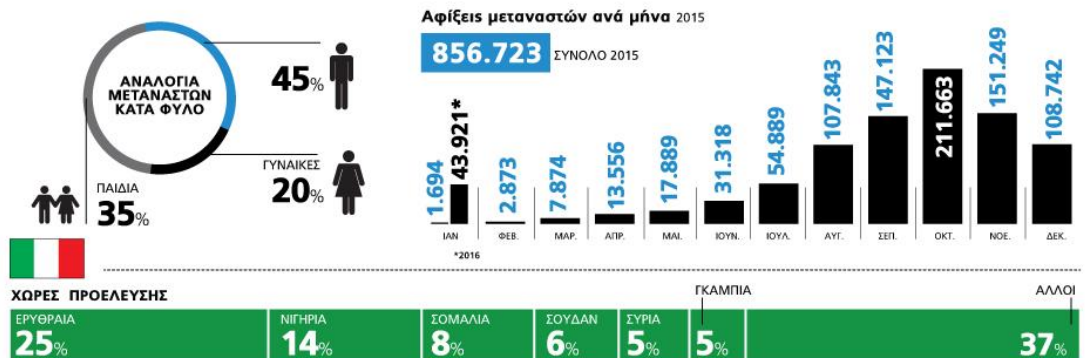
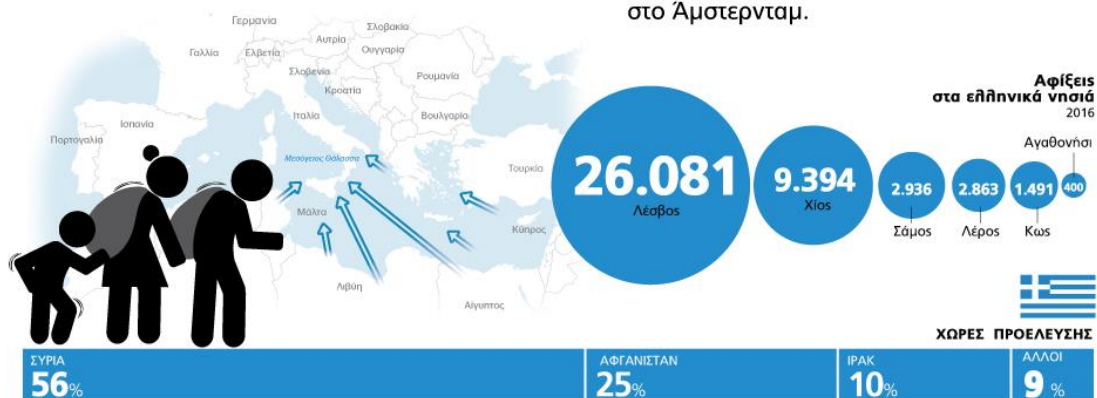

Πηγή:

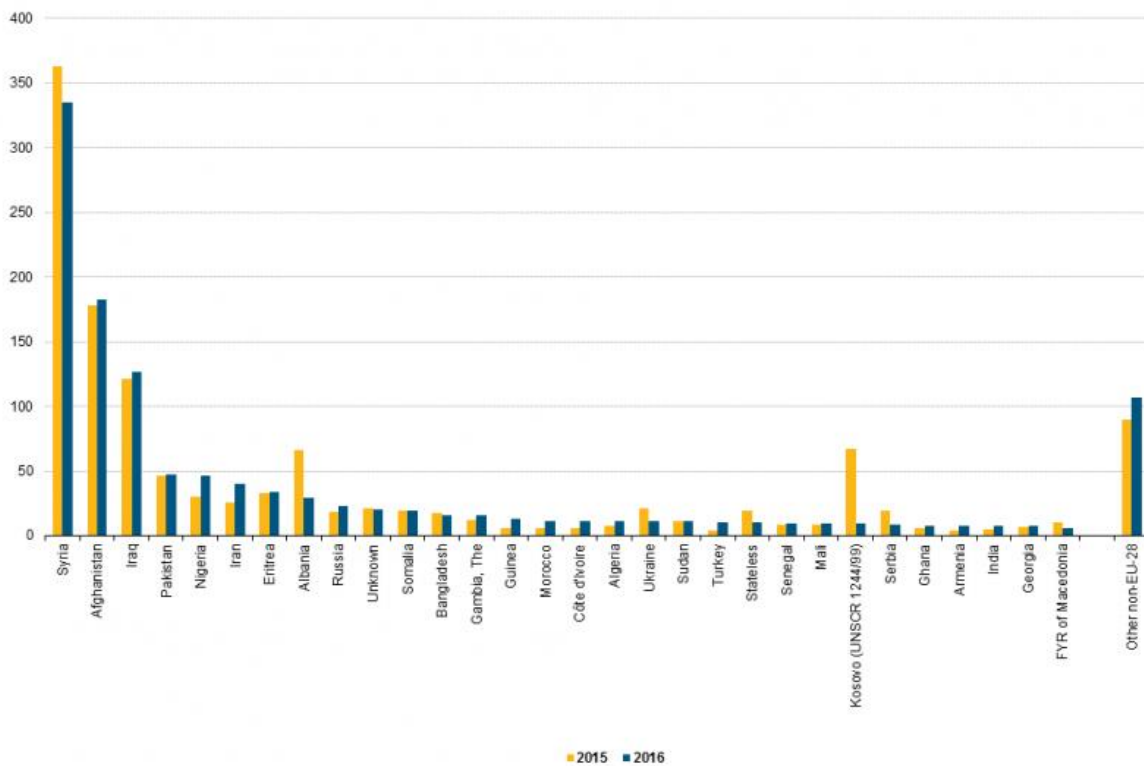
<https://www.unhcr.org/gr/%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC>

ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΕΣ ΡΟΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Η προσφυγική κρίση περιλαμβάνεται στην ατζέντα του άτυπου συμβουλίου των υπουργών Εσωτερικών της Ε.Ε., την Δευτέρα 25 Ιανουαρίου στο Άμστερνταμ.

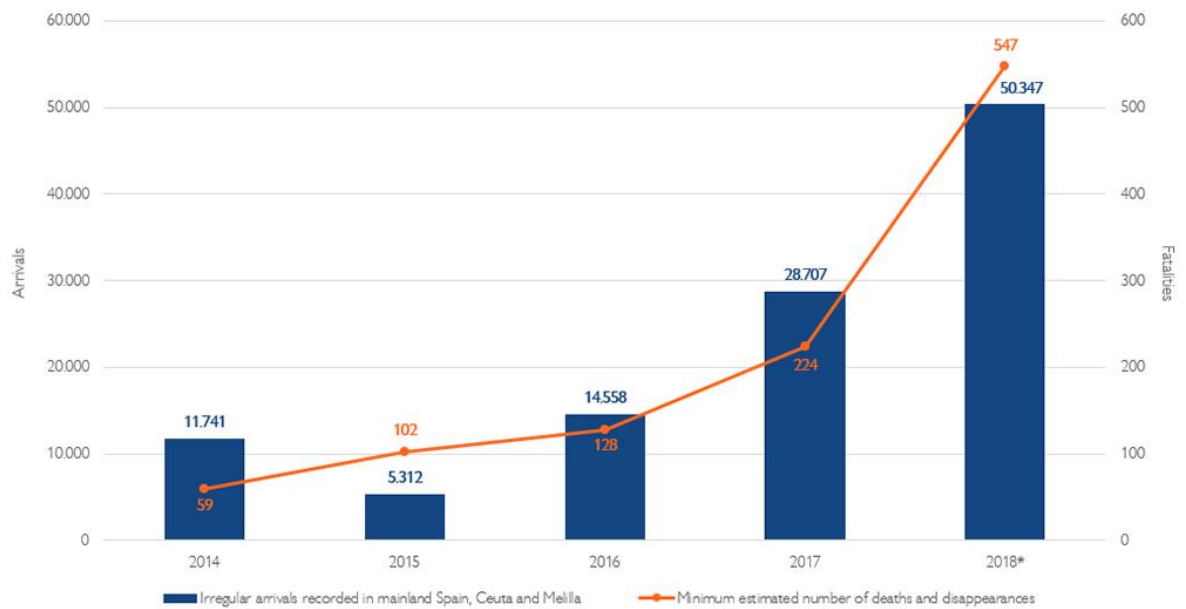
Πηγή : <https://www.fortunegreece.com/article/grafima-apo-pies-chores-erchonte-i-prosfigis-stin-ellada/>

Source: Eurostat (online data code: migr_asyappctza)

Πηγή : Eurostat ,EASO , χώρες ιθαγένειας των αιτούντων άσυλο από τρίτες χώρες στα κράτη μέλη της ΕΕ το 2015 και 2016

Migrant deaths and irregular arrivals recorded on the Western Mediterranean 2014 – 2018*

Source: Spanish Ministry of the Interior and IOM Spain's IOM's Missing Migrants Project, mmp.iom.int
* 1 January – 22 October 2018.

Πηγή: <https://www.iom.int/news/migrant-deaths-western-mediterranean-year-double-those-recorded-2017-un-migration-agency>